

ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัดยะลา
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2568

ปลานิลสายน้ำไหล

กลุ่มสารสนเทศการเกษตร
สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยะลา
สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

คำนำ

ข้อมูลสินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัดยะลา ปลานิลสายน้ำไหล ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรรายสินค้าของจังหวัดยะลา ซึ่งโดยอำนาจหน้าที่หลักของสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดคือการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และกลุ่มจังหวัด รวมถึงการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรรายสินค้าที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกรภายในจังหวัด

ปลานิลสายน้ำไหล เป็นปลาเศรษฐกิจที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของจังหวัดยะลา และขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา โดยเลี้ยงในน้ำที่ไหลผ่านตลอดเวลา เป็นปลาน้ำจืดที่ได้รับความนิยมในการบริโภค เนื่องจากมีรสชาติดี เนื้อมีสีขาว สามารถปรุงอาหารได้หลายรูปแบบ ดังนั้นสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยะลา จึงได้จัดทำข้อมูลสินค้าเกษตรของปลานิลสายน้ำไหลฉบับนี้ ข้อมูลช่วยให้ทราบถึงสถานการณ์การผลิต เทคนิควิธีการเลี้ยงแบบใช้น้ำไหลผ่านของเกษตรกร การจัดจำหน่ายผลผลิต เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ใช้ประโยชน์ในการศึกษา และพัฒนางานวางแผนการผลิตรวมถึง การบริหารจัดการ ต่อไป

กลุ่มสารสนเทศการเกษตร
สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยะลา
พฤษภาคม ๒๕๖๘

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
บทที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของปลานิล	
๑. ประวัติความเป็นมาของปลานิล	๑
๒. ลักษณะทางกายภาพ	๘
บทที่ ๒ ข้อมูลการผลิตปลานิลสายน้ำไหลในจังหวัดยะลา	
๑. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดยะลา	๙
๒. การส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลในจังหวัดยะลา	๑๒
๓. ผลผลิตและตลาดสินค้าปลานิลสายน้ำไหลเบตง	๑๔
๔. ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายด้านการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลจังหวัดยะลา	๑๖
บทที่ ๓ ขั้นตอนการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล	
๑. การเตรียมพื้นที่เพื่อเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล	๒๐
๒. การเตรียมบ่อ	๒๓
๓. การคัดเลือกลูกพันธุ์ปลานิล	๒๓
๔. การดูแลรักษา	๒๔
๕. โรคปลานิล	๒๕
๖. การป้องกันการเกิดโรคปลา	๒๖
๗. แนวโน้มการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลในอนาคต	๒๖
ภาคผนวก	
ข้อมูลเกษตรกรจากนิตยสารเทคโนโลยีชาวบ้าน	๒๙
ผลผลิตจากปลานิลสายน้ำไหล	๓๔
ที่มาของข้อมูล	๓๘
คณะผู้จัดทำ	๓๙

บทที่ ๑

ข้อมูลทั่วไปของปลานิล

๑. ประวัติความเป็นมาของปลานิล

ปลานิล (ชื่อวิทยาศาสตร์: *Oreochromis niloticus*) เป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งในวงศ์ปลาหมอสี (Cichlidae) เป็นปลาเศรษฐกิจ แพร่ขยายพันธุ์ง่าย และมีรสชาติดี

ถิ่นกำเนิด

ปลานิลสามารถอาศัยอยู่ได้ในน้ำจืดและน้ำกร่อย มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ที่แม่น้ำไนล์ ทวีปแอฟริกา พบทั่วไปตามหนอง บึง และทะเลสาบในประเทศซูดาน, ยูกันดา และทะเลสาบแทนกันยิกา ปลานิลนำเข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรกโดยสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโตะ เมื่อครั้งดำรงพระอิสริยยศมกุฎราชกุมาร แห่งญี่ปุ่น ซึ่งทรงมอบปลานิลถวายพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๘ จำนวน ๕๐ ตัว

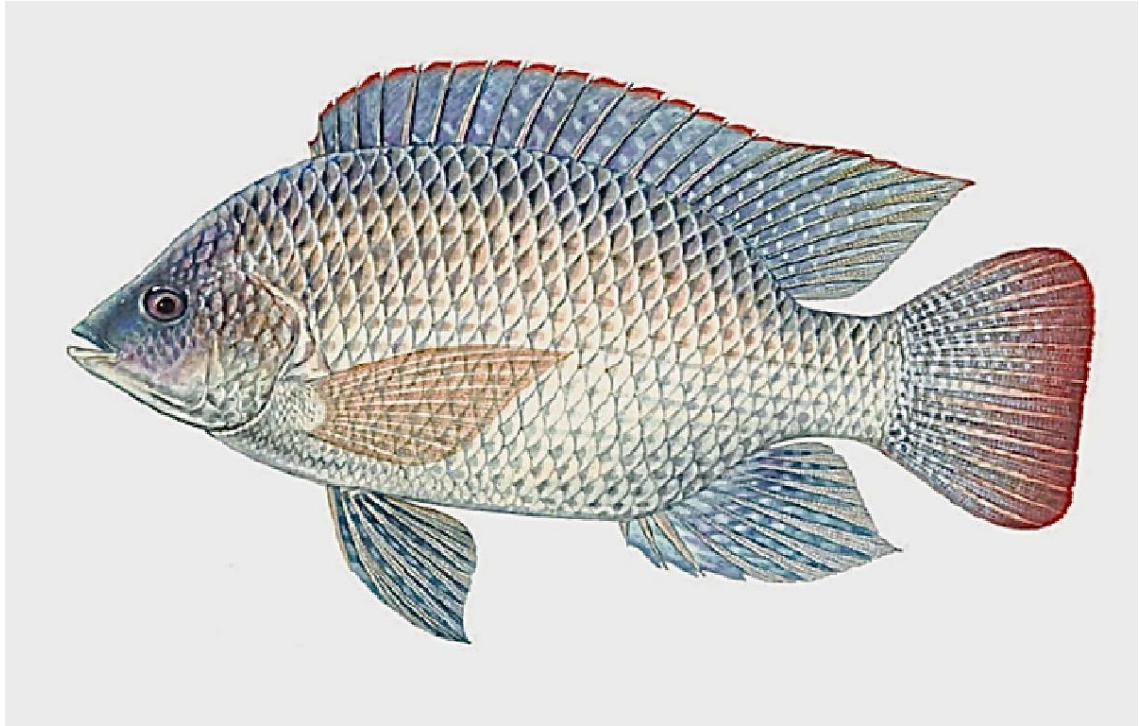
จึงได้ทรงพระราชทานชื่อปลานี้ว่า “ปลานิล” และโปรดเกล้าฯ ให้กรมประมงนำไปเพาะเลี้ยงขยายพันธุ์ ณ สวนจิตรลดา และสถานีประมงต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อแจกจ่ายให้แก่ประชาชนนำไปเลี้ยงเป็นแหล่งอาหารโปรตีน ต่อมาปลานิลได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในประเทศไทย กลายเป็นปลาเศรษฐกิจที่สำคัญ มีการพัฒนาสายพันธุ์และเทคนิคการเลี้ยงอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทั้งเพื่อบริโภคภายในประเทศ และส่งออกสร้างรายได้

ลักษณะทั่วไป

ปลานิลมีเป็นรูปร่างคล้ายปลาหมอเทศ (*O. mossambicus*) แต่ริมฝีปากบนและล่างเสมอกัน ปลานิลมีลายสีดำและจุดสีขาวสลับกันไป บริเวณครีบหลัง ครีบกันและลำตัวมีสีเขียวปนน้ำตาล มีลายดำพาดขวางตามลำตัว ปลานิลสามารถมีความยาวถึง ๖๐ ซม. (๒๔ นิ้ว) และมีน้ำหนักถึง ๕ กิโลกรัม ปลาเพศผู้มีขนาดใหญ่กว่าและโตเร็วกว่าเพศเมีย

ปลานิลเป็นปลาน้ำจืดที่ได้รับความนิยมในการเลี้ยงเป็นปลาเศรษฐกิจ เนื่องจากเลี้ยงง่าย มีรสชาติดี

อาหารปลานิล

ปลานิลกินอาหารได้หลากหลาย แพลงก์ตอนพืชและสัตว์ เป็นอาหารหลักที่ปลานิลกินในแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยเฉพาะลูกปลาวัยอ่อนจะกินไรน้ำขนาดเล็กเป็นหลัก

ตะไคร่น้ำและสาหร่าย ปลานิลจะเล็มตะไคร่น้ำและสาหร่ายที่เกาะอยู่ตามพื้นผิวดินและวัตถุต่างๆ ในน้ำ พืชน้ำและเศษพืช ปลานิลอาจกินพืชขนาดเล็ก หรือเศษพืชที่ร่วงหล่นลงในน้ำ

ตัวอ่อนของแมลงและสัตว์น้ำขนาดเล็ก เช่น หนอนแดง ลูกน้ำ กุ้งฝอย และสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลัง ขนาดเล็กอื่น

อาหารเม็ดสำเร็จรูป เป็นอาหารที่ผลิตจากโรงงาน มีหลายขนาด ตั้งแต่ขนาดเล็กสำหรับลูกปลา ไปจนถึงขนาดใหญ่สำหรับปลาที่โตเต็มวัย ส่วนประกอบหลักมักจะมี ปลาป่น กากถั่วเหลือง รำข้าว ปลาขี้ขาว ข้าวโพด น้ำมันปลา หรือน้ำมันพืช วิตามิน และแร่ธาตุต่างๆ

อาหารผสมเอง วัตถุดิบที่นิยมใช้ ปลาป่น กากถั่วเหลือง รำข้าว ปลาขี้ขาว มันสำปะหลัง ใบกระถินป่น หย้าเน เปียร์บด

การเลือกอาหารให้ปลานิล ควรพิจารณาถึง ช่วงอายุและขนาดของปลา คุณภาพของอาหาร ต้นทุน ความสะดวกในการใช้งาน

นิสัย

ปลานิลมีนิสัยชอบอยู่รวมกันเป็นฝูง (ยกเว้นเวลาสืบพันธุ์) มีความอดทนและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี ปรับตัวเก่งจากการศึกษาพบว่าปลานิลทนต่อความเค็มได้ถึง ๒๐ ส่วนในพัน ทนต่อค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ได้ดี ในช่วง ๖.๕-๘.๓ และสามารถทนต่ออุณหภูมิได้ถึง ๔๐ องศาเซลเซียส แต่ในอุณหภูมิที่ต่ำกว่า ๑๐ องศาเซลเซียส พบว่าปลานิลปรับตัวและเจริญเติบโตได้ไม่ดีนัก ทั้งนี้เพราะถิ่นกำเนิดเดิมของปลาชนิดนี้ อยู่ในเขตร้อน

ไม่ทำร้ายลูก แม่ปลานิลจะอมไข่ไว้ในปากจนกระทั่งฟักเป็นตัว และลูกปลาจะยังคงว่ายเวียนวนใกล้ๆ แม่ปลาเพื่อหลบภัย โดยจะเข้าไปหลบในปากหรือช่องเหงือกเมื่อมีอันตราย และจะเลิกพฤติกรรมนี้เมื่อมีอายุประมาณ ๑ สัปดาห์

เจริญเติบโตเร็วและแพร่พันธุ์ง่าย ทำให้เป็นปลาเศรษฐกิจที่นิยมเลี้ยง แต่ก็ต้องมีการจัดการที่ดีเพื่อไม่ให้มีปริมาณปลาในบ่อหนาแน่นเกินไปจนโตช้า กินเก่ง เป็นปลากินพืชและสัตว์ สามารถกินอาหารได้หลากหลาย ทั้งพืช น้ำ ตะไคร่น้ำ ตัวอ่อนแมลงและอาหารเม็ด

การสืบพันธุ์

ปลานิลสามารถผสมพันธุ์ได้ตลอดปี โดยใช้เวลา ๒-๓ เดือนต่อครั้ง แต่ถ้าอาหารเพียงพอและเหมาะสม ในระยะเวลา ๑ ปี จะผสมพันธุ์ได้ ๕-๖ ครั้ง โดยตัวผู้จะใช้บริเวณหน้าผกดันที่ใต้ท้องของตัวเมีย เพื่อเป็นการกระตุ้น และเร่งรัดให้ตัวเมียวางไข่ ปลาตัวเมียจะวางไข่ออกมาครั้งละ ๑๐ หรือ ๑๒ ฟอง ในขณะเดียวกันปลาตัวผู้ก็จะว่ายคลอคู่เคียงกันไปพร้อมกับปล่อยน้ำเชื้อผสมกับไข่นั้น ทำอยู่เช่นนี้จนกว่าการผสมพันธุ์จะแล้วเสร็จ

ไข่ที่ได้รับการผสมกับน้ำเชื้อแล้วปลาตัวเมียจะเก็บไว้ฟัก โดยวิธีอมไข่เข้าไว้ในปาก แล้วว่ายออกจากรังไปยังบริเวณกันบ่อที่ลึกกว่า ส่วนตัวผู้ก็จะคอยหาโอกาสเวียนว่ายไปเคล้าเคลียกับตัวเมียอื่นๆ ต่อไป แม่ปลานิลจะอมไข่ไว้ในปากเป็นเวลา ๔-๕ วัน ไข่จะเริ่มฟักออกเป็นตัว ลูกปลาที่ฟักออกเป็นตัวใหม่ๆ จะอาศัยอาหารจากถุงอาหารธรรมชาติซึ่งติดอยู่ที่ท้อง ขณะเดียวกันแม่ปลายังคงต้องอมลูกปลาอยู่ต่อไป จนกระทั่งถุงอาหารธรรมชาติของลูกปลา ยุบหายไป

หลังจากฟักออกเป็นตัวแล้วประมาณ ๓-๔ วัน แม่ปลาก็จะคายลูกปลาให้ว่ายออกมาจากปาก ลูกปลาในระยะนี้สามารถกินอาหารจำพวกพืชและไรน้ำเล็กๆ ซึ่งมีอยู่ในน้ำ โดยจะว่ายวนเวียนอยู่ที่บริเวณหัวของแม่ปลา และจะเข้าไปหลบซ่อนอยู่ในช่องปากเมื่อต้องการหลบหลีกอันตราย โดยลูกปลาจะเข้าทางปากหรือช่องเหงือก หลังจากลูกปลา มีอายุ ๑ สัปดาห์ จึงจะเลิกหลบเข้าไปซ่อนในช่องปากของแม่ แต่แม่ปลาก็ยังคอยระวังศัตรูให้ โดยว่ายวนเวียนอยู่ใกล้บริเวณที่ลูกปลาหาอาหารกินอยู่ ปลานิลจะรู้จักวิธีหาอาหารกินได้เองเมื่อมีอายุได้ ๓ สัปดาห์ และมักจะว่ายกินอาหารรวมกันเป็นฝูง

รูปร่างลักษณะ

ปลานิลเป็นปลาน้ำจืดชนิดหนึ่งอยู่ในตระกูลซิลิดี มีถิ่นกำเนิดเดิมอยู่ในทวีปแอฟริกา พบทั่วไปตามหนอง คลอง และทะเลสาบ ในประเทศชูดาน ยูกันดา บังแทนแกนีกา โดยปลาชนิดนี้เจริญเติบโตเร็วและเลี้ยงง่ายเหมาะสมที่จะนำมาเพาะเลี้ยงในบ่อดินได้เป็นอย่างดี จึงได้รับความนิยมเลี้ยงกันอย่างแพร่หลายในทวีปเอเชีย แม้แต่ในสหรัฐอเมริกาก็นิยมเลี้ยงปลาชนิดนี้

รูปร่างลักษณะของปลานิลคล้ายปลาหมอเทศ แต่ลักษณะพิเศษของปลานิลมีดังนี้ คือ ริมฝีปากบนและล่างเสมอกัน ที่บริเวณแก้มมีเกล็ด ๔ แถว ตามลำตัวมีลายพาดขวางจำนวน ๙-๑๐ แถบ นอกจากนั้น ลักษณะทั่วไปมีดังนี้ ครีบหลังมีเพียง ๑ ครีบ ประกอบด้วยก้านครีบแข็งและก้านครีบอ่อนเป็นจำนวนมาก ครีบกันประกอบด้วยก้านครีบแข็งและอ่อนเช่นกัน มีเกล็ดตามแนวเส้นข้างตัว ๓๓ เกล็ด ลำตัวมีสีเขียวปนน้ำตาลตรงกลางเกล็ดมีสีเข้ม ที่กระดุกแก้มมีจุดสีเข้มอยู่จุดหนึ่งบริเวณส่วนอ่อนของครีบหลัง ครีบกัน และครีบหางนั้นจะมีจุดสีขาวและสีดำตัวขวางแลดูคล้ายลายข้าวตอกอยู่โดยทั่วไป

ต่อมากรมประมงโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพันธุ์กรรมสัตว์น้ำได้นำปลานิลสายพันธุ์แท้มีชื่อว่าปลานิลพันธุ์จิตรลดาไปดำเนินการปรับปรุงพันธุ์ ได้ปลานิลสายพันธุ์ใหม่ จำนวน ๓ สายพันธุ์ ดังนี้

๑. ปลานิลสายพันธุ์จิตรลดา ๑ เป็นปลานิลที่ปรับปรุงมาจากปลานิลสายพันธุ์แบบคัดเลือกภายในครอบครัว เริ่มดำเนินการปรับปรุงพันธุ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ จนถึงปัจจุบันเป็นชั่วอายุที่ ๗ ซึ่งทดสอบพันธุ์แล้วพบว่ามีอัตราการเจริญเติบโตดีกว่าปลานิลพันธุ์เกษตรกรเลี้ยง ๒๒%

๒. ปลานิลสายพันธุ์จิตรลดา ๒ เป็นปลานิลที่พัฒนาพันธุ์มาจากปลานิลสายพันธุ์จิตรลดา โดยการปรับเปลี่ยนพันธุกรรมในพ่อพันธุ์ให้มีโครโมโซมเพศเป็น “yy” ที่เรียกว่า “yy-male” หรือซูเปอร์เมล ซึ่งเมื่อนำพ่อพันธุ์ดังกล่าวไปผสมพันธุ์กับแม่พันธุ์ปกติจะได้ลูกปลานิลเพศผู้ ที่เรียกว่า “ปลานิลสายพันธุ์จิตรลดา ๒” ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ เพศผู้ที่มีโครโมโซมเป็น “xy” ส่วนหัวเล็ก ลำตัวกว้าง สีขาวนวล เนื้อหนาและแน่น รสชาติดี อายุ ๖-๘ เดือน สามารถเจริญเติบโตได้ขนาด ๒-๓ ตัวต่อกิโลกรัม ให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าปลานิลพันธุ์ที่เกษตรกรเลี้ยง ๔๕%

๓. ปลานิลสายพันธุ์จิตรลดา ๓ เป็นปลานิลที่ปรับปรุงพันธุ์มาจากการนำปลานิลพันธุ์ผสมกลุ่มต่างๆ ที่เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างปลานิลสายพันธุ์จิตรลดาและปลานิลสายพันธุ์อื่นๆ อีก ๗ สายพันธุ์ ได้แก่ อียิปต์ กานา เคนยา สิงคโปร์ เซเนกัล อิสราเอล และไต้หวัน ซึ่งมีการเจริญเติบโตเร็วและมีอัตราการรอดสูง ในสภาพแวดล้อมการเลี้ยงต่างๆ ไป สร้างเป็นประชากรพื้นฐานต่อไปโดยวิธีคัดเลือกครอบครัวร่วมกับวิธีคัดเลือกภายในครอบครัว ปลานิลชั่วอายุที่ ๑-๕ ดำเนินการปรับปรุงพันธุ์โดยหน่วยงาน iclarm ในประเทศฟิลิปปินส์ จากนั้นจึงนำลูกปลาชั่วอายุที่ ๕ เข้ามาในประเทศไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๓๘ สถาบันวิจัยและพัฒนาพันธุ์กรรมสัตว์น้ำ จึงดำเนินการปรับปรุงพันธุ์ปลาดังกล่าวต่อไป โดยวิธีการเดิมจนในปัจจุบันได้ ๒ ชั่วอายุ และเรียกว่า “ปลานิลสายพันธุ์จิตรลดา ๓” ปลานิลสายพันธุ์นี้มีลักษณะเด่นคือส่วนหัวเล็ก ลำตัวกว้าง สีเหลืองนวล เนื้อหนาและแน่นรสชาติดี อายุ ๖-๘ เดือน สามารถเจริญเติบโตได้ขนาด ๓-๔ ตัวต่อกิโลกรัม ให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าปลานิลพันธุ์ที่เกษตรกรเลี้ยง ๔๐%

ปัจจุบันสถาบันวิจัยและพัฒนาพันธุ์กรรมสัตว์น้ำได้กระจายพันธุ์ปลานิลทั้ง ๓ สายพันธุ์ไปสู่ภาครัฐและเอกชนทั่วประเทศเพื่อใช้ในการเพาะเลี้ยงแล้ว โดยหน่วยงานของสถาบันฯ ในจังหวัดปทุมธานีและหน่วยพัฒนาพันธุ์กรรมสัตว์น้ำจิตพิชญ์โลก ขอนแก่น และสุราษฎร์ธานี นอกจากนี้ยังดำเนินการดำรงสายพันธุ์และทดสอบพันธุ์ปลานิลดังกล่าวด้วย

คุณสมบัติและนิสัย

ปลานิลมีนิสัยชอบอยู่รวมกันเป็นฝูง (ยกเว้นเวลาสืบพันธุ์) มีความอดทนและปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ดี จากการศึกษพบว่า ปลานิลทนต่อความเค็มได้ถึง ๒๐ ส่วนในพันส่วน ทนต่อความเป็นกรด-ด่าง (pH) ได้ดีในช่วง ๖.๕-๘.๕ และสามารถทนต่ออุณหภูมิได้ถึง ๔๐ องศาเซลเซียส แต่ในอุณหภูมิ ต่ำกว่า ๑๐ องศาเซลเซียสพบว่าปลานิลปรับตัวและเจริญเติบโตได้ไม่ดีนัก ทั้งนี้เพราะเป็นถิ่นกำเนิดเดิมของปลาชนิดนี้อยู่ในเขตร้อน

รูปแบบการเลี้ยงปลานิล

มีหลากหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ขนาดพื้นที่ งบประมาณ แหล่งน้ำ และวัตถุประสงค์ของการเลี้ยง (เพื่อบริโภคเอง หรือเพื่อจำหน่าย) การเลี้ยงในบ่อดิน เป็นรูปแบบการเลี้ยงดั้งเดิม โดยขุดบ่อดินขนาดต่างๆ กัน

การเลี้ยงในกระชังซึ่งสามารถควบคุมปริมาณปลาต่อพื้นที่ได้ดี ถ่ายเทน้ำได้ดี การเลี้ยงในบ่อซีเมนต์ สามารถควบคุมสภาพแวดล้อมได้ดีกว่าบ่อดิน ทำความสะอาดง่าย จับปลาได้สะดวก แต่ต้นทุนสร้างบ่อสูงกว่าบ่อดิน การเลี้ยงในระบบน้ำหมุนเวียนใช้น้ำน้อยมาก ควบคุมสภาพแวดล้อมให้ดีที่สุด สามารถเลี้ยงปลาได้หนาแน่น ลดความเสี่ยงจากโรคและศัตรูภายนอก แต่ต้นทุนสูง และการเลี้ยงในบ่อพลาสติก สามารถติดตั้งได้ง่าย เคลื่อนย้ายสะดวก แต่ต้องแลกกับความทนทานอาจน้อยกว่าบ่อซีเมนต์

ปัจจัยที่ควรพิจารณาในการเลือกรูปแบบการเลี้ยง

- งบประมาณ ต้นทุนการสร้างและดูแลระบบ
- พื้นที่ ขนาดและลักษณะพื้นที่ที่มี
- แหล่งน้ำ ปริมาณและคุณภาพของน้ำ
- ความรู้และประสบการณ์ ความเข้าใจในระบบการเลี้ยงแต่ละแบบ
- วัตถุประสงค์ เลี้ยงเพื่อบริโภคเอง หรือเพื่อจำหน่ายในเชิงพาณิชย์
- กฎหมายและข้อกำหนด ข้อบังคับเกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่นั้นๆ

การเลือกรูปแบบการเลี้ยงที่เหมาะสมจะช่วยให้การเลี้ยงปลานิลประสบความสำเร็จ ได้ผลผลิตตามเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เลี้ยงปลานิลในบ่อดิน

เป็นวิธีการเลี้ยงที่นิยมและมีข้อดีหลายอย่าง ต้นทุนการสร้างบ่อดำ ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ธรรมชาติได้ดี แต่ต้องมีการจัดการที่ดีเพื่อให้ผลผลิตที่น่าพอใจ

การเตรียมบ่อ ควรเลือกบ่อที่มีขนาดเหมาะสม ไม่เล็กหรือใหญ่จนเกินไป รูปทรงบ่อที่เลี้ยงปลานิลควรเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าเพื่อความสะดวกในการจับ เนื้อที่ตั้งแต่ ๒๐๐ ตารางเมตรขึ้นไป อาหารที่ให้อาจใช้เศษอาหารจากโรงครัว ปุ๋ยคอก อาหารสมทบอื่นๆ ที่หาได้ง่าย เช่น แหนเป็ด สาหร่าย เศษพืชผักต่างๆ ปริมาณปลาที่ผลิตได้ก็เพียงพอสำหรับบริโภคในครอบครัว

การปล่อยลูกปลา อัตราการปล่อยปลาที่เลี้ยงในบ่อดินขึ้นอยู่กับคุณภาพน้ำ อาหาร และการจัดการเป็นสำคัญ โดยทั่วไปจะปล่อยลูกปลา ขนาด ๓-๕ เซนติเมตร ลงเลี้ยงในอัตรา ๑-๓ ตัว /ตารางเมตร หรือประมาณ ๒,๐๐๐-๕,๐๐๐ ตัว/ไร่

การให้อาหาร การใส่ปุ๋ยเป็นการให้อาหารแก่ปลานิลที่สำคัญมากวิธีหนึ่ง เพราะจะได้อาหารธรรมชาติที่มีโปรตีนสูงและราคาถูก แต่เพื่อเป็นการเร่งปลาที่เลี้ยงเจริญเติบโตขึ้นหรือถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงควร ให้อาหารจำพวกคาร์โบไฮเดรตเป็นอาหารสมทบด้วย เช่น รำ ปลาขี้ขาว มีโปรตีน ประมาณ ๒๐% เศษอาหารที่เหลือจากโรงครัวหรือร้านอาหาร อาหารประเภทพืชผัก เช่น แหน่เป็ด สาหร่าย ผักตบชวาสับให้ละเอียด เป็นต้น อาหารสมทบเหล่านี้ควรเลือกชนิดที่มีราคาถูกและหาได้ง่าย ส่วนปริมาณที่ให้ก็ไม่ควรเกิน ๔% ของน้ำหนักปลาที่เลี้ยง หรือใช้วิธีสังเกตจากปลาที่ขึ้นมากินอาหารจากจุดที่ให้ประจำ คือถ้ายังมีปลานิลออกมา ออกลอยมากเพื่อกินอาหารก็เพิ่มจำนวนอาหารมากขึ้น ตามลำดับทุก ๑-๒ สัปดาห์

การเจริญเติบโตและผลผลิต

ปลานิลเป็นปลาที่มีการเจริญเติบโตเร็ว เมื่อได้รับการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องจะมีขนาดเฉลี่ย ๕๐๐ กรัม/ตัว ในเวลา ๑ ปี ผลผลิตไม่น้อยกว่า ๕๐๐ กิโลกรัม/ไร่/ปี ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโต

สายพันธุ์ปลานิล มีหลายสายพันธุ์ แต่ละสายพันธุ์มีอัตราการเจริญเติบโตที่แตกต่างกัน เช่น ปลานิลจิตรลดา ขึ้นชื่อเรื่องการเจริญเติบโตที่ดี

คุณภาพน้ำเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง ต่อการเจริญเติบโตของปลา ระดับออกซิเจนที่เพียงพอ ค่า pH ที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของปลา ระดับออกซิเจนที่เพียงพอ ค่า pH ที่เหมาะสม (๖.๕-๘.๕) และความสะอาดของน้ำจะช่วยให้ปลามีสุขภาพดีและเจริญเติบโตได้เต็มที่

อุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของปลานิล โดยทั่วไปอยู่ที่ ๒๕-๓๒ องศาเซลเซียส หากอุณหภูมิต่ำกว่า ๑๕ องศาเซลเซียส ปลานิลจะไม่กินอาหารและไม่เจริญเติบโต

ความหนาแน่นในการเลี้ยง ความหนาแน่นที่เหมาะสมจะช่วยลดการแข่งขันเรื่องอาหารและออกซิเจน ทำให้ปลาเจริญเติบโตได้ดีกว่าการเลี้ยงในความหนาแน่นสูงเกินไป โดยทั่วไปอัตราการปล่อยลูกปลาในบ่อดิน อยู่ที่ ๑-๓ ตัวต่อตารางเมตร

ผลผลิตปลานิลต่อหน่วยพื้นที่ เช่น ต่อไร่หรือต่อตารางเมตร จะขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น อัตราการปล่อย ความหนาแน่นในการเลี้ยง คุณภาพน้ำ อาหาร และระยะเวลาการเลี้ยง

ในการเลี้ยงบ่อดินที่มีการจัดการที่ดี อาจได้ผลผลิตประมาณ ๑-๓ ตันต่อไร่ต่อรอบ การเลี้ยง (๖-๘ เดือน) การเลี้ยงในระบบที่เข้มข้นกว่า เช่น การเลี้ยงในกระชัง อาจให้ผลผลิตที่สูงกว่า

ระยะเวลาการจับจำหน่าย

ระยะเวลาการจับจำหน่ายไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับขนาดของปลานิล และความต้องการของตลาด โดยทั่วไปปลานิลที่ปล่อยลงเลี้ยงในบ่อรุ่นเดียวก็จะใช้เวลาประมาณ ๑ ปี จึงจะจับจำหน่าย เพราะปลานิลที่ได้จะมีน้ำหนักประมาณ ๒-๓ กิโลกรัม/ตัว ซึ่งเป็นขนาดที่ตลาดต้องการ ส่วนปลานิลที่ปล่อยลงเลี้ยงหลายรุ่นในบ่อเดียว ระยะเวลาการจับจำหน่ายก็ขึ้นอยู่กับราคาปลาและความต้องการของผู้ซื้อ

ตลาดภายในประเทศ

ปัจจุบันผู้บริโภคภายในประเทศ เริ่มสนใจที่จะบริโภคปลานิลเพิ่มสูงขึ้น และกรมประมงมีโครงการส่งเสริมให้มีการพัฒนาการเพาะเลี้ยงปลานิล ซึ่งเป็นโอกาสให้ผู้บริโภคภายในประเทศ รู้ถึงคุณค่าของอาหารโปรตีนจากปลานิลมากขึ้น โอกาสที่การจำหน่ายภายในประเทศจึงมีแนวโน้มดีขึ้นตามไปด้วย

ความต้องการปลานิล ในตลาดภายในประเทศ มีอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับครัวเรือน ร้านอาหาร และตลาดสดทั่วไป ช่องทางการจำหน่าย มีหลากหลาย ได้แก่

ตลาดสด เป็นช่องทางหลักที่ผู้บริโภคทั่วไปซื้อปลานิล ทั้งแบบสดและแบบแปรรูป

ซูเปอร์มาร์เก็ตและห้างสรรพสินค้า มีการจำหน่ายปลานิลที่บรรจุภัณฑ์ดีขึ้นและมีมาตรฐาน

ร้านอาหาร ทั้งขนาดเล็กและใหญ่มีความต้องการปลานิลเพื่อนำไปปรุงเป็นเมนูหลากหลาย

ตลาดกลางค้าส่ง เป็นแหล่งซื้อขายปลานิล จำนวนมากสำหรับพ่อค้าแม่ค้าและผู้ประกอบการ

ช่องทางออนไลน์ มีบทบาทมากขึ้นในการซื้อขายปลานิลโดยตรงจากฟาร์มหรือพ่อค้า

การแปรรูป มีการแปรรูปปลานิลในรูปแบบต่างๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและอำนวยความสะดวกเช่น ปลานิลแดดเดียว ปลานิลฟิลเลต์แช่แข็ง ลูกชิ้นปลานิล

ตลาดต่างประเทศ

เนื่องจากราคาจำหน่ายปลานิลของต่างประเทศยังสูงกว่าในประเทศ และต่างประเทศยังมีความต้องการปลานิลเพื่อบริโภคสูง และมีโรงงานห้องเย็นที่รับซื้อปลานิลขนาด ๔๐๐ กรัมขึ้นไป เพื่อแปรรูปและส่งออกไปยังสหรัฐอเมริกา อิตาลี ฝรั่งเศส และออสเตรเลีย โดยจะออกทั้งตัวแช่แข็งและแล่เนื้อแช่แข็ง

ตลาดต่างประเทศมีทั้งตลาดในยุโรป ตะวันออกกลาง สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลียและเอเชีย โดยปลานิลแช่แข็งที่ส่งออกมีปริมาณไม่มากนัก ประเทศคู่แข่งปลานิลแช่แข็งที่สำคัญ คือ ไต้หวัน บังคลาเทศ ประเทศเหล่านี้สามารถผลิตปลาที่ได้ขนาด เมื่อนำมาแล่จะมีขนาด ๔๐-๖๐ กรัมและ ๖๐-๘๐ กรัมต่อชิ้น นั่นคือขนาดปลาต้องมีน้ำหนัก ๔๐๐ กรัม/ตัว ขึ้นไป ซึ่งการผลิตปลานิลให้มีลักษณะตามต้องการของตลาดต่างประเทศ จึงต้องพิจารณาถึงต้นทุนและกรรมวิธีในการผลิตอย่างรอบคอบ

บทที่ ๒

ข้อมูลการผลิตปลานิลสายน้ำไหลในจังหวัดยะลา

๑. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดยะลา

จังหวัดยะลา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น ๘ อำเภอ ๕๘ ตำบล ๓๘๐ หมู่บ้าน แยกได้ตามตาราง

ที่	อำเภอ	เขตการปกครอง				พื้นที่
		ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	อบต.	(ตร.กม.)
๑	เมืองยะลา	๑๔	๘๐	๖	๙	๔๖๒.๒๔
๒	รามัน	๑๖	๙๐	๓	๑๔	๕๑๖.๐๓๑
๓	บันนังสตา	๖	๕๐	๒	๕	๗๑๕
๔	กรงปินัง	๔	๒๓	-	๔	๑๘๕
๕	ธารโต	๔	๓๗	๑	๔	๖๗๕
๖	เบตง	๕	๓๒	๒	๓	๑,๓๒๘
๗	ยะหา	๗	๔๙	๒	๖	๔๙๙.๙
๘	กาบัง	๒	๑๙	-	๒	๔๕๑
รวม		๕๘	๓๘๐	๑๘	๔๗	๔,๘๓๒.๑๗๑

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดยะลา

ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตร

การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร

พื้นที่ทั้งหมด ๒.๘๗๙ ล้านไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ๑.๗๒๔ ล้านไร่ (๖๓.๑๑% ของพื้นที่ทั้งหมด) เป็นพื้นที่ถือครองทำการเกษตรจริง จำนวน ๑.๖๙๑ ล้านไร่ (ร้อยละ ๙๓.๐๖) ได้แก่ ปลูกยางพารา ๑.๑๘๕ ล้านไร่, ไม้ผล ๐.๑๒๑ ล้านไร่, ไม้ยืนต้น ๐.๐๒๔ ล้านไร่, ข้าว ๐.๐๔๐ ล้านไร่, พืชผัก ๐.๐๐๑ ล้านไร่, พืชไร่ ๐.๐๐๐๑ ล้านไร่, ประมง ๐.๐๓๓ ล้านไร่, และปศุสัตว์ ๐.๑๐๘ ล้านไร่ และเป็นพื้นที่ถือครองที่ไม่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร จำนวน ๐.๑๔๙ ล้านไร่ (ร้อยละ ๖.๙๔) โดยพื้นที่ทั้งหมดเป็นพื้นที่เกษตรกรรมนอกเขตชลประทาน มีครัวเรือนเกษตรกร ๗๒,๓๖๔ ครัวเรือน มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ยางพารา ทุเรียน มังคุดและลองกอง ด้านประมง มีการเลี้ยงปลาน้ำจืดในบ่อ ปลาจีน ปลาลวงชมพู ปลานิลสายน้ำไหล ด้านปศุสัตว์ มีการเลี้ยงโค แพะ และไก่เบตง

ตารางข้อมูลครัวเรือนและพื้นที่รายอำเภอ จังหวัดยะลา

อำเภอ	ครัวเรือน		พื้นที่ (ไร่)		
	ครัวเรือนทั้งหมด	ครัวเรือนเกษตรกร	ทั้งหมด	ทำการเกษตร	อื่นๆ
เมืองยะลา	๓๕,๙๖๕	๙,๘๒๙	๑๗๔,๒๒๖	๑๑๔,๕๔๐	๕๙,๗๒๐
เบตง	๒๗,๑๒๐	๙,๒๖๙	๘๒๓,๘๑๖	๓๔๘,๑๓๒	๔๗๕,๖๘๔
บันนังสตา	๑๘,๑๖๒	๑๓,๓๔๒	๓๘๒,๑๒๓	๒๕๕,๓๖๗	๑๒๖,๗๕๖
ธารโต	๙,๒๔๓	๕,๖๖๖	๔๖๒,๓๗๒	๒๘๙,๐๔๗	๑๗๓,๓๒๕
ยะหา	๑๔,๘๘๒	๙,๕๘๓	๓๑๐,๒๙๒	๒๓๘,๐๘๓	๗๒,๒๐๙
รามัน	๒๔,๘๐๘	๑๖,๔๔๙	๓๑๘,๘๐๑	๒๒๖,๗๔๐	๙๒,๐๖๑
กาบัง	๗,๓๑๕	๓,๙๕๓	๒๗๗,๒๖๖	๑๖๔,๔๒๓	๑๑๒,๘๔๓
กรงปินัง	๖,๖๒๘	๕,๗๘๘	๑๑๒,๒๔๘	๙๓,๓๐๙	๑๘,๙๓๙
รวม	๑๔๔,๑๒๓	๗๓,๘๗๙	๒,๘๖๑,๑๔๔	๑,๗๒๙,๖๔๑	๑,๑๒๙,๕๐๓

ที่มา : สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา

๒. การส่งเสริมเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลในพื้นที่จังหวัดยะลา

สำนักงานประมงจังหวัดยะลา ร่วมกับศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยะลา สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรในจังหวัดยะลาที่มีความพร้อมเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลให้มีคุณภาพและมาตรฐาน เชิงพาณิชย์ภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ จำนวน ๗๐ ราย ซึ่งแต่เดิมเกษตรกรก็นิยมเลี้ยงปลากินพืชอยู่แล้ว เช่น ปลาจีน เนื่องจากตลาดมีความต้องการต่อเนื่อง พื้นที่เลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล ประกอบด้วย บ้านปอน้ำร้อน หมู่ที่ ๒ ตำบลตานะแมเราะ, บ้าน กม.๑๘ หมู่ที่ ๖ ตำบลตานะแมเราะ, บ้านจันทรัตน์ หมู่ที่ ๔ ตำบลยะรม และบ้านดอน หมู่ที่ ๗ ตำบลอัยเยอร์เวง อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ซึ่งหน่วยงานส่งเสริมโดยการให้ความรู้แก่เกษตรกร เกี่ยวกับเทคนิคการเลี้ยงปลานิลในระบบน้ำไหล เช่นการจัดการคุณภาพน้ำ การให้อาหาร การป้องกันโรคและการจัดการผลผลิต พร้อมสนับสนุนปัจจัยการผลิต พันธุ์ปลานิล สนับสนุนด้านการตลาด ส่งเสริมการรวมกลุ่ม พัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลาย เช่น ตลาดสด ตลาดออนไลน์ ร้านอาหาร และการแปรรูป พร้อมให้คำแนะนำด้านกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงสัตว์น้ำ

ส่งเสริมการเลี้ยงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และเกษตรกร เป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลให้ประสบความสำเร็จและสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับเกษตรกร

ข้อมูลพื้นฐานปลานิลสายน้ำไหลเบตง

ปลานิลสายน้ำไหลเบตง เป็นปลานิลที่เกษตรกรในเขตพื้นที่อำเภอเบตงเลี้ยงในระบบน้ำไหลผ่านฟาร์มตั้งอยู่บริเวณลำธารในเทือกเขาสนกาลาศีรี มีความลาดชัน มีอากาศเย็นตลอดปี

๑.๑ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลเชิงพานิชย์จำนวนทั้งหมด ๑๘ ราย มีพื้นที่เลี้ยงทั้งหมด ๑๕.๐๓ ไร่ และพื้นที่เลี้ยงหลัก ในอำเภอเบตง

มาตรฐานการผลิตสินค้าปลานิลสายน้ำไหลเบตง

จังหวัดยะลามีเกษตรกรเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลเบตง ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี (GAP) กรมประมง จำนวน ๑๐ ราย และมาตรฐาน มกษ. ๗๔๓๖ - ๒๕๖๓ สำหรับฟาร์มเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค จำนวน ๒ ราย รวมทั้งสิ้น ๑๒ ราย

พื้นที่เลี้ยง	จำนวนเกษตรกร (ราย)	การรับรองมาตรฐาน GAP / มกษ. (ราย)	พื้นที่เลี้ยง (ไร่)	คาดการณ์ผลผลิต ปี ๒๕๖๘ (ตัน)	จำหน่ายภายในจังหวัด(ตัน)	จำหน่ายภายนอกจังหวัด(ตัน)
อำเภอเบตง	๑๘	๑๒	๑๕.๐๓	๒๒๕	๒๒๕	๐
ราคาจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ย ๑๐๐ บาท/กิโลกรัม						

๓. ผลผลิตและตลาดสินค้าปลานิลสายน้ำไหลเบตง

๓.๑ ผลผลิตปลานิลสายน้ำไหลเบตง

คาดการณ์ปริมาณผลผลิตปลานิลสายน้ำไหลเบตง จังหวัดยะลา ในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ จำนวน ๒๒๕ ตัน ราคาผลผลิตกิโลกรัมละ ๑๐๐ บาท ปริมาณผลผลิตจำหน่ายภายในจังหวัดยะลา ๒๒๕ กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ของผลผลิตทั้งหมด ผลผลิตส่งจำหน่ายร้านอาหาร และภัตตาคาร ห้างสรรพสินค้า รวมถึงตลาดสดเทศบาลอำเภอเบตง คิดเป็นมูลค่า ๒๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท

การกระจายผลผลิต ปี ๒๕๖๘

๑. ปริมาณผลผลิตจำหน่ายภายในจังหวัดยะลา ๓๖.๔๓ ตัน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๘๗ ของผลผลิตทั้งหมด
๒. ปริมาณผลผลิตจำหน่ายนอกจังหวัดยะลา จำนวน ๕๔.๙๕ ตัน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๑๓ ของผลผลิตทั้งหมด (ผลผลิตจากการเลี้ยงในกระชังบริเวณแม่น้ำสายบุรี และแม่น้ำปัตตานี)

๓.๒ ผลผลิตปลานิลยักษ์ (ขนาด ๓ กิโลกรัมขึ้นไป)

จังหวัดยะลา มีเกษตรกรที่เลี้ยงปลานิลยักษ์ ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรกลุ่มเดียวกันกับการเลี้ยง ปลานิล ในระบบน้ำไหล จำนวน ๔ ราย เนื้อที่เลี้ยงทั้งหมด ๔.๓๘ ไร่ ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงเฉลี่ย ๒-๓ ปี จะมีขนาดน้ำหนัก ตัว ๓ กิโลกรัม ราคาจำหน่ายผลผลิตขนาดน้ำหนัก ๓ กิโลกรัมขึ้นไป ซึ่งราคาจะแปรผันตามขนาดน้ำหนักตัวของ ปลานิลยักษ์ คาดการณ์ปริมาณผลผลิตทั้งหมดในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ ปริมาณ ๐.๖ ตัน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ของผลผลิต ทั้งหมด ซึ่งจำหน่ายภายในจังหวัดยะลาทั้งหมด

พื้นที่เลี้ยง	จำนวนราย (ราย)	เนื้อที่การ เลี้ยง (ไร่)	คาดการณ์ ผลผลิต ปี ๒๕๖๗ (ตัน)	หมายเหตุ
อำเภอเบตง	๔	๔.๓๘	๐.๖	เกษตรกรเลี้ยงปลานิลยักษ์เป็นเกษตรกรรายเดียวกันกับ การเลี้ยงปลานิลในระบบน้ำไหล
ราคาจำหน่ายผลผลิตเฉลี่ย ๓๐๐ บาท/กิโลกรัมขึ้นไป				

๔. การขึ้นทะเบียนองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น กรมประมง

๔.๑. ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ชื่อองค์กร “กลุ่มปลานิลสายน้ำไหลเบตง ๒๐๒๔”

จัดตั้งเมื่อ วันที่ ๑๐ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๗ จำนวนสมาชิก ๙ ราย

สถานที่ตั้ง [REDACTED]

ประธานองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น นายสันต์ จันทรโกมูท

๔.๒ ด้านการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ชื่อองค์กร “กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงและแปรรูปปลานิลสายน้ำไหลเบตง”

จัดตั้งเมื่อ วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๗ จำนวนสมาชิก ๑๒ ราย

สถานที่ตั้ง [REDACTED]

ประธานองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น นายสิทธิพันธ์ อนันตรทิวาร

๔.๓ ด้านการแปรรูปสัตว์น้ำจืด ชื่อองค์กร “กลุ่มแปรรูปสัตว์น้ำบ้านบ่อน้ำร้อน”

สถานที่ตั้ง [REDACTED]

จัดตั้งเมื่อ วันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๖ จำนวนสมาชิก ๑๕ ราย

ประธานองค์กรชุมชนประมงท้องถิ่น นางจิราพร จงเกียรติขจร

๕. ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายด้านการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล จังหวัดยะลา

๕.๑ นายสันต์ จันทรโกมูท [REDACTED]

- ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายด้านการประมงต้นแบบ ระดับจังหวัดยะลา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗

๕.๒ นายสันติชัย จงเกียรติขจร [REDACTED]

- ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายด้านการประมงดีเด่น ระดับจังหวัดยะลา และระดับเขต ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๑

๕.๓ นายชนธัญ นฤเศวตานนท์ [REDACTED]

- ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายด้านการประมงดีเด่น ระดับจังหวัดยะลา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๐

๕.๔ นายสุนทร ศรีสง่าพงษ์ [REDACTED]

- ศูนย์เรียนรู้เครือข่ายด้านการประมง ประจำอำเภอเบตง ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๒

๖. เกษตรกรดีเด่น สาขาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด (การเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล)

๖.๑ นายชนธัญ นฤเศวตานนท์

- เกษตรกรดีเด่นแห่งชาติ สาขาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ประจำปี ๒๕๕๙
- เกษตรกรดีเด่น ระดับเขต สาขาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ประจำปี ๒๕๕๘
- เกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัดยะลา สาขาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ประจำปี ๒๕๕๘

๖.๒ นายสันติชัย จงเกียรติขจร

- เกษตรกรดีเด่น ระดับเขต สาขาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ประจำปี ๒๕๖๒
- เกษตรกรดีเด่นระดับจังหวัดยะลา สาขาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ประจำปี ๒๕๖๒

๖.๓ นายสันต์ จันทร์โกมุต

- เกษตรกรดีเด่น ระดับจังหวัดยะลา สาขการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ประจำปี ๒๕๖๖

๗. Smart Farmer ต้นแบบ จังหวัดยะลา สาขการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด (การเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล)

๗.๑ นายชนธัญ นฤเศวตานนท์

- Smart Farmer ต้นแบบสาขาประมง ประจำปี ๒๕๖๑

๗.๒ นายสันติชัย จงเกียรติขจร

- Smart Farmer ต้นแบบสาขาประมง ประจำปี ๒๕๖๑

๗.๓ นายศักดิ์ศรี สง่าราศรี

- Smart Farmer ต้นแบบสาขาประมง ประจำปี ๒๕๖๑

๘. แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมการขับเคลื่อนสินค้า ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

๘.๑ การดำเนินงานของสำนักงานประมงจังหวัดยะลา

๘.๑.๑ ส่งเสริมเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลในระบบน้ำไหลผ่านให้เข้าสู่ระบบมาตรฐาน มกษ. ๗๔๓๖ - ๒๕๖๓ สำหรับฟาร์มเลี้ยงสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค ภายใต้โครงการพัฒนาเกษตรกรเข้าสู่มาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

ดำเนินการรับสมัคร และรับคำขอการรับรองมาตรฐาน มกษ. ๗๔๓๖-๒๕๖๓ แก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลเบตง เป้าหมายจำนวน ๓ ราย เพื่อดำเนินการในส่วนของผู้แจ้ง และถ่ายทอดความรู้ รวมถึงการเตรียมความพร้อมเกษตรกรเข้าสู่มาตรฐานฟาร์มเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ภายใต้โครงการพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสู่มาตรฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

๘.๑.๒ การดำเนินการตามข้อสั่งการนายรัฐมนตรี ขยายพื้นที่การเลี้ยงปลานิลในระบบน้ำไหลผ่าน เพื่อขยายฐานการผลิตสำหรับรองรับความต้องการของตลาด พื้นที่อำเภอธารโต และอำเภอเบตง

ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

สำนักงานประมงจังหวัดยะลา ดำเนินการสำรวจศักยภาพของเกษตรกร และความเหมาะสมของสภาพพื้นที่สำหรับการขยายการเลี้ยงปลานิลในระบบน้ำไหลผ่าน โดยกำหนดเป้าหมายเกษตรกรจำนวน ๑๐ ราย ในพื้นที่อำเภอธารโต และอำเภอเบตง ซึ่งจากการสำรวจอำเภอเบตงมีความพร้อม และศักยภาพด้านสภาพพื้นที่มีความเหมาะสมในการเลี้ยงปลานิลในระบบสายน้ำไหลมากที่สุด กิจกรรมส่งเสริมการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล ภายใต้โครงการพัฒนาตามศักยภาพของพื้นที่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘ งบประมาณทั้งสิ้น ๑๒๖,๐๐๐ บาท

๘.๑.๓ ผลักดันการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ปลานิลสายน้ำไหลเบตง กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อส่งเสริมสินค้าอัตลักษณ์ของจังหวัดยะลา

ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๘

การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ปลานิลสายน้ำไหลเบตงกับกรมทรัพย์สินทางปัญญา อยู่ระหว่างขั้นตอนรอประกาศโฆษณาการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) โดยมีระยะเวลา ๙๐ วัน หากไม่มีผู้คัดค้าน กรมทรัพย์สินทางปัญญาจะประกาศขึ้นทะเบียนปลานิลสายน้ำไหลเบตง เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) จังหวัดยะลาต่อไป

การประชุมคณะกรรมการอำนวยการสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) ไทย จังหวัดยะลา ครั้งที่ ๑/๒๕๖๘ ณ ห้องประชุมพิบูลย์ วันที่ ๑๐ มกราคม ๒๕๖๘ โดยที่ประชุมพิจารณาให้ความเห็นชอบคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ “ปลานิลสายน้ำไหลเบตง” ซึ่งมีการแก้ไขขนาดของปลานิลจากเดิม เป็น ๒ ช่วงขนาด ประกอบด้วยขนาด ๑-๒.๙๙ กิโลกรัม และขนาดตั้งแต่ ๓ กิโลกรัมขึ้นไป ซึ่งมีรูปแบบและวิธีการเลี้ยงที่แตกต่างกัน

๘.๑.๔ การตรวจสอบพยาธิในปลานิลสายน้ำไหลเบตง

ผลการดำเนินงาน

สำนักงานประมงจังหวัดยะลา ร่วมกับเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลเบตงดำเนินการจัดส่งตัวอย่างปลานิลสายน้ำไหลเบตง เพื่อให้ทางกองตรวจสอบคุณภาพสินค้าประมง กรมประมง ตรวจสอบพยาธิในเนื้อปลาดังกล่าวทางห้องปฏิบัติการของกรมประมง ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ ซึ่งจากการตรวจไม่พบพยาธิในเนื้อปลานิลสายน้ำไหลเบตง อีกทั้งสำนักงานประมงจังหวัดยะลาร่วมกับเจ้าหน้าที่กองตรวจสอบคุณภาพสินค้าประมง กรมประมง ลงพื้นที่จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการในการตรวจสอบพยาธิในเนื้อปลาแก่กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลเบตง ณ ร้านอาหารปลานิลสายน้ำไหลเบตง (โกหังวู) เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรมีความรู้ทางวิชาการในการตรวจสอบพยาธิ และฝึกปฏิบัติในส่วนของการตรวจหาพยาธิในเนื้อปลาด้วยตนเอง

การส่งเสริมให้เข้าสู่ระบบมาตรฐาน

จังหวัดยะลาโดยสำนักงานประมงจังหวัด ได้ผลักดันส่งเสริมเกษตรกรให้ผู้เลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลเข้าสู่ระบบมาตรฐาน gap ของกรมประมง ส่งเสริมการเลี้ยงเชิงพาณิชย์ เพื่อขยายฐานการผลิตสำหรับรองรับความต้องการของตลาด พร้อมผลักดันการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กับกรมทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต และสร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของรัฐ

บทที่ ๓

ขั้นตอนการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล

๑. การเตรียมพื้นที่เพื่อเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล

๑. การเตรียมบ่อสำหรับการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล เป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพื่อให้ปลามีสภาพแวดล้อมที่ดีเติบโตได้รวดเร็ว และสุขภาพแข็งแรง โดยทั่วไปมีขั้นตอนดังนี้

การเลือกสถานที่ และขนาดบ่อ โดยเฉพาะแหล่งน้ำ ควรเลือกแหล่งน้ำที่สะอาดและมีปริมาณเพียงพอตลอดทั้งปี เนื่องจากระบบน้ำไหลต้องการถ่ายเทน้ำอย่างสม่ำเสมอ คุณภาพน้ำที่ดีเป็นหัวใจสำคัญของการเลี้ยงระบบนี้

การระบายน้ำ พื้นที่ควรมีการระบายน้ำที่ดี เพื่อป้องกันน้ำท่วมขังในบริเวณบ่อ

ลักษณะดิน ดินควรเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายที่สามารถกักเก็บน้ำได้ดี และมีความแข็งแรงในการสร้างบ่อ

ขนาดบ่อขึ้นอยู่กับปริมาณปลาที่ต้องเลี้ยงและอัตราการไหลของน้ำ โดยทั่วไปบ่อเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล มักมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก เพื่อให้การจัดการน้ำมีประสิทธิภาพ อาจมีขนาด ๕๐-๒๐๐ ตารางเมตรต่อบ่อ หรือมากกว่านั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ความลึก โดยทั่วไปอยู่ที่ประมาณ ๐.๘-๑.๕ เมตร

๒. การออกแบบและก่อสร้างบ่อ

ขนาดและรูปร่างบ่อ ควรสร้างรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า เนื่องจากจัดการน้ำได้ง่าย โดยมีด้านหนึ่งเป็นทางน้ำเข้า และอีกด้านหนึ่งเป็นทางน้ำออก ระบบน้ำเข้า-ออก เป็นสิ่งสำคัญที่สุด การออกแบบระบบที่ดี น้ำควรไหลเวียนได้อย่างทั่วถึงทั้งบ่อ เพื่อนำออกซิเจนมาให้ปลาและพาสิ่งสกปรกออกไป วัสดุสร้างบ่อ สามารถใช้วัสดุที่หลากหลาย เช่นดิน คอนกรีต หรือผ้าใบพลาสติก (hdpe) หากเป็นบ่อดิน ควรมีการบดอัดดินให้แน่นเพื่อป้องกันการรั่วซึม หากใช้คอนกรีต หรือผ้าใบ จะช่วยให้จัดการทำความสะอาดง่ายขึ้น

๓. ระบบน้ำ

ทางน้ำเข้า ควรออกแบบให้มีท่อหรือรางน้ำที่สามารถปล่อยน้ำเข้าบ่อได้อย่างสม่ำเสมอ และสามารถควบคุมปริมาณการไหลของน้ำได้

ทางน้ำออก ควรมีท่อระบายน้ำที่อยู่ด้านล่างของบ่อ เพื่อให้สิ่งสกปรกและตะกอนต่างๆ ถูกระบายออกไปได้ง่าย อาจมีการติดตั้งตะแกรงกรองที่ทางน้ำออกเพื่อป้องกันปลาหลุด

การไหลเวียนของน้ำ ออกแบบให้การไหลเวียนของน้ำเป็นแบบต่อเนื่องจากด้านหนึ่งของบ่อไปยังอีกด้าน เพื่อให้มีการถ่ายเทออกซิเจนและกำจัดของเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเร็วของน้ำควรเหมาะสม ไม่แรงจนเกินไปจนปลาต้องออกแรงว่ายมากเกินความจำเป็น

ระบบป้องกัน อาจมีการติดตั้งตาข่ายหรือรั้วรอบบ่อเพื่อป้องกันสัตว์อื่นเข้ามารบกวนหรือกินปลา

๔. การเตรียมบ่อก่อนปล่อยปลา ต้องทำความสะอาดหากเป็นบ่อเก่า ควรกำจัดตะกอนเลน วัชพืช และสิ่งสกปรกต่างๆ ออกให้หมด การปรับปรุงคุณภาพน้ำ เช่นการพักน้ำ เติมน้ำปูนขาวเพื่อปรับ ph หรือบำบัดน้ำเบื้องต้น หากมีประวัติเกิดโรคในบ่อเก่า อาจจำเป็นต้องฆ่าเชื้อโรคในบ่อด้วยสารเคมีที่เหมาะสม และการเติมน้ำ ต้องค่อยๆ เติมน้ำสะอาดลงไปจนบ่อให้ได้ระดับที่ต้องการ

๕. การเตรียมอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก

เครื่องมือตรวจวัดคุณภาพน้ำ เช่น ชุดตรวจ ph do meter (เครื่องวัดออกซิเจนละลายในน้ำ),เทอร์โมมิเตอร์
วัดอุณหภูมิ

อุปกรณ์ให้อาหาร เป็นแบบหว่านหรือเครื่องให้อาหารอัตโนมัติ

อุปกรณ์จับปลา เช่น สวิง แห อวน

บ่อพักปลา สำหรับพักปลาก่อนจำหน่าย

โรงเรือนหรือที่พัก สำหรับเก็บอุปกรณ์หรือเป็นที่พักสำหรับผู้ดูแล

ทั้งนี้การเตรียมพื้นที่เลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล ต้องใส่ใจในระบบน้ำ ซึ่งมีรายละเอียดค่อนข้างมาก หากมีการวางแผนดำเนินการอย่างรอบคอบ จะช่วยให้การเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล ประสบความสำเร็จ

ปลานิลสายน้ำไหลเบตง หรือ betong tilapia หรือ planin sai-nam-lai betong ปลานิลที่เกษตรกรในพื้นที่
อำเภอเบตงเลี้ยงในระบบน้ำไหลผ่าน โดยใช้ลูกพันธุ์ปลานิลที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์และแปลงให้เป็นเพศผู้

การเตรียมพื้นที่เพื่อการเลี้ยงปลา สามารถเลี้ยงได้ทั้งในบ่อดินและบ่อคอนกรีตต้องเป็นบ่อที่มีการถ่ายเทน้ำได้สะดวกหรือมีน้ำไหลผ่านหมุนเวียนได้ โดยบ่อเลี้ยงต้องเป็นพื้นที่ที่ปลอดจากการใช้สารเคมี มีบ่อบำบัดน้ำจากบ่อเลี้ยงก่อนปล่อยสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำที่นำมาเลี้ยงปลาต้องเป็นน้ำสะอาดมีคุณภาพที่ดีอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ อุณหภูมิไม่สูงเกิน ๒๕ องศาเซลเซียส อัตราการปล่อย ๒-๔ ตัวต่อตารางเมตร ระดับน้ำลึก ๑.๕ เมตร มีการให้อาหารและการจัดการของเสียภายในบ่อที่เหมาะสม

การปล่อยปลาเลี้ยงในบ่อดิน ขึ้นอยู่กับคุณภาพน้ำ อาหาร และการจัดการเป็นสำคัญ โดยทั่วไป จะปล่อยลูกปลาขนาด ๓-๕ ซม. ลงเลี้ยงในอัตรา ๑-๓ ตัว/ตารางเมตร หรือ ๒,๐๐๐ - ๕,๐๐๐ ตัว/ไร่ การให้อาหารปลานิลเป็นปลาที่กินอาหารได้ทุกชนิด ดังนั้นปลาชนิดนี้จึงเป็นปลาที่ให้ผลผลิตสูง โดยเฉพาะพวกอาหารธรรมชาติที่มีอยู่ในบ่อ เช่น ไรน้ำ ตะไคร่น้ำ ตัวอ่อนของแมลงและสัตว์เล็กๆ ที่อยู่ในบ่อ ตลอดจนสาหร่ายและแพลงก์ตอน ถ้าต้องการให้ปลาโตเร็ว ควรให้อาหารสมทบ เช่น รำ ปลาขี้ขาว กากถั่วเหลือง กากถั่วลิสง กากมะพร้าว แหนเป็ด ปลาป่น หรืออาหารเม็ดสำเร็จรูป ทั้งนี้ขึ้นกับความสะอาดและต้นทุนของผู้เลี้ยง การให้อาหารแต่ละครั้งไม่ควรให้ปริมาณมากเกินไป ควรให้มีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของปลาเท่านั้น ส่วนมากควรเป็นน้ำหนักราว ๕% ของน้ำหนักปลาที่เลี้ยง หรือสังเกตจากการพฤติกรรมปลาที่มวนว่ายขออาหาร อาจค่อยๆเติมอาหารลงไปตามความเหมาะสมเพียงพอที่ปลาจะกิน

อาหารหมด ถ้าให้อาหารมากเกินไป ปลาจะกินไม่หมด เสียค่าอาหารไปโดยเปล่าประโยชน์ และยังทำให้น้ำเน่าเสีย เป็นอันตรายแก่ปลา หรือต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายในการสูบน้ำ เปลี่ยนน้ำบ่อย ๆ

การเจริญเติบโต ปลานิลเป็นปลาที่มีการเจริญเติบโตเร็ว เลี้ยงในเวลา ๑ ปี จะมีน้ำหนักถึง ๕๐๐ กรัม และเป็นปลาที่แพร่ขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว พ่อแม่ปลาซึ่งมีขนาดโตเต็มที่ เมื่อปล่อยลงเลี้ยงในบ่อ จะเริ่มวางไข่ภายใน ๒-๓ สัปดาห์ ลูกปลาที่เกิดจากพ่อแม่ชุดนี้จะเริ่มวางไข่ได้ต่อไปอีกเมื่อมีอายุประมาณ ๓-๔ เดือน ด้วยเหตุที่ปลานิลแพร่ขยายพันธุ์อย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงไม่ควรที่จะปล่อยให้จำนวนของปลาในบ่อมีปริมาณมากจนเกินไป หากพบว่ามีลูกปลาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ควรจะจับลูกปลาแบ่งออกไปเลี้ยงยังบ่ออื่นบ้าง เพราะถ้าปล่อยให้อยู่กันอย่างหนาแน่น ปลาก็จะไม่เจริญเติบโตและจะทำให้อัตราการแพร่พันธุ์ลดน้อยลง นอกจากนี้ปลานิลเป็นปลาต่างถิ่นของไทยจึงไม่ควรปล่อยให้มีการหลุดสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ

๒. การเตรียมบ่อ

การเตรียมบ่อและวิธีเลี้ยง ถึงแม้ว่าปลานิลจะเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย แต่ในการเพาะเลี้ยงเพื่อให้ได้รับผลดีเป็นที่น่าพอใจจะต้องปฏิบัติตามหลักวิธีการเพาะเลี้ยง เป็นขั้นตอน

๒.๑ ระบายน้ำออกจากบ่อจนแห้ง แล้วหว่านปูนขาวในอัตราเฉลี่ย ๕ กิโลกรัม ต่อพื้นที่ ๑๐๐ ตารางเมตร จากนั้นตากบ่อให้แห้งเป็นระยะเวลา ๑๐-๑๕ วัน (ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ) เพื่อฆ่าจุลินทรีย์ที่เป็นโทษ และปรับสภาพความเป็นกรด-ด่าง (ph)

๒.๒ ปล่อยน้ำเข้าบ่อแล้วระบายออกเพื่อปรับความเป็นกรด-ด่าง (ph) ให้อยู่ในช่วงที่เหมาะสมสำหรับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

๒.๓ ปล่อยน้ำเข้าบ่อแล้วพักไว้เป็นระยะเวลา ๑๐-๑๕ วัน เพื่อให้จุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ แผลงตอนพืช แผลงตอนสัตว์ และสัตว์หน้าดิน มีการเจริญเติบโตขยายจำนวน เป็นอาหารตามธรรมชาติของลูกปลานิล และสร้างความสมดุลของระบบนิเวศภายในบ่อเลี้ยงปลา

๓. การคัดเลือกลูกพันธุ์ปลานิล

๓.๑ การผลิตปลานิลสายน้ำไหลเบตง ขนาดน้ำหนักตัวตั้งแต่ ๑-๒.๙๙ กิโลกรัม จะใช้ลูกพันธุ์ ปลานิล ๒ ขนาด คือลูกพันธุ์ปลานิลที่มีความยาว ๒.๕-๓ เซนติเมตร และขนาดความยาว ๓.๕ นิ้ว

๓.๒ การผลิตปลานิลสายน้ำไหลเบตง ขนาดน้ำหนักตัวตั้งแต่ ๓ กิโลกรัมขึ้นไป จะใช้ลูกพันธุ์ปลานิล ที่มีขนาดความยาว ๒.๕-๓ เซนติเมตร

๓.๓ การผลิตปลานิลที่มีขนาดน้ำหนักตัวตั้งแต่ ๑-๒.๙๙ กิโลกรัม มี ๒ รูปแบบ

๓.๓.๑ ใช้ลูกพันธุ์ปลานิลที่มีขนาดความยาว ๒.๕-๓ เซนติเมตร

(๑.) ในช่วง ๓ วันแรก ของการปล่อยลูกพันธุ์ปลานิลลงบ่อเลี้ยง จะให้ปลานิลกินอาหารตามธรรมชาติในบ่อเลี้ยง โดยไม่มีการให้อาหารเม็ดสำเร็จรูป

(๒.) ในวันที่ ๔ จะให้อาหารเม็ดสำเร็จรูปที่มีโปรตีนไม่ต่ำกว่า ๔๐% จำนวน ๒ ครั้งต่อวัน ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงประมาณ ๒ เดือน จะได้ปลานิลที่มีขนาดน้ำหนักตัว ๓๐-๕๐ กรัม

(๓.) นอกจากนั้นจึงเปลี่ยนมาให้อาหารเม็ดสำเร็จรูปที่มีโปรตีนไม่ต่ำกว่า ๓๒% จำนวน ๒ ครั้งต่อวัน ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงประมาณ ๒ เดือน จะได้ปลานิลที่มีขนาดน้ำหนักตัว ๔๐๐-๕๐๐ กรัม

(๔.) นอกจากนั้นจึงเปลี่ยนมาให้อาหารเม็ดสำเร็จรูปที่มีโปรตีนไม่ต่ำกว่า ๓๕% จำนวน ๒ ครั้งต่อวัน ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยงประมาณ ๔ เดือน จะได้ปลานิลที่มีขนาดน้ำหนักตัว เฉลี่ย ๑ กิโลกรัมขึ้นไป

๓.๓.๒ ใช้ลูกพันธุ์ปลานิลที่มีขนาดความยาว ๓-๕ นิ้ว

(๑) ในช่วง ๓ วันแรก ของการปล่อยลูกพันธุ์ปลานิลลงบ่อเลี้ยง จะให้ปลานิลกินอาหารตามธรรมชาติในบ่อเลี้ยง โดยไม่มีการให้อาหารเม็ดสำเร็จรูป

(๒) ในวันที่ ๔ จะเริ่มให้อาหารเม็ดสำเร็จรูปที่มีโปรตีนไม่ต่ำกว่า ๓๐% จำนวน ๒ ครั้งต่อวัน ใช้ระยะเวลาในการเลี้ยง ๕-๖ เดือน จะได้ปลานิลที่มีขนาดน้ำหนักตัวเฉลี่ย ๑ กิโลกรัม ขึ้นไป

๔. การดูแลรักษา

๑. เลี้ยงตามมาตรฐานการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี GAP (Good Aquaculture Practice) มีข้อปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐาน ดังนี้ ได้แก่ สถานที่เลี้ยง การจัดการการเลี้ยง ปัจจัยการผลิต สุขภาพสัตว์น้ำ สุขลักษณะฟาร์ม การเก็บเกี่ยว/ขนส่ง และการบันทึกข้อมูล หรือการเลี้ยงตามมาตรฐานที่เหนือกว่านี้

๒. ควรเลือกสถานที่ห่างจากเสียงรบกวนหรือเสียงดังเพราะปลาจะตื่นตกใจได้ง่าย

๓. การดูแลระหว่างการเลี้ยงต้องมีการให้อาหารเป็นเวลา สม่ำเสมอ และมีระบบการจัดการที่ดี

๔. สามารถเพาะเลี้ยงได้ทั้งบ่อดิน และบ่อคอนกรีต ที่มีการควบคุมจัดการคุณภาพและปริมาณการไหลของน้ำได้

๕. โรคปลานิล

เนื่องจากในปัจจุบันผลผลิตปลานิลยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ดังนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จึงเร่งกำลังการผลิตต่อหน่วยพื้นที่ โดยการปล่อยปลาที่มีอัตราความหนาแน่นมากขึ้น ในกรณีที่ฟาร์มขาดการจัดการที่ดี จะส่งผลให้สิ่งแวดล้อมในบ่อขาดความสมดุล ไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยของปลา ทำให้ปลาเกิดความเครียด เป็นสาเหตุทำให้ปลาเกิดโรค ซึ่งแบ่งได้ดังนี้

โรคที่มีสาเหตุมาจากปรสิตภายนอกที่ทำอันตรายต่อปลานิล มีหลายชนิดโดยจะเข้าไปเกาะบริเวณเหงือก ผิวหนัง เกล็ด และครีบ ทำให้เกิดความระคายเคือง เกิดบาดแผล ส่วนพวกที่เกาะบริเวณเหงือก จะทำให้มีผลต่อระบบการแลกเปลี่ยนก๊าซออกซิเจน (ระบบหายใจ) ทำให้ปลาขาดออกซิเจนและตายได้ ได้แก่ โปรโตซัว พยาธิในกลุ่มนี้จะเป็นอันตรายต่อลูกปลามากกว่าปลาขนาดใหญ่ พบเกาะบริเวณครีบ เกล็ด เหงือก ชนิดที่พบบ่อย ได้แก่ เห็บกระชัง, อีค, อีฟิไทลิส เป็นต้น

การรักษา

ใช้ฟอร์มาลิน ปริมาณ ๒๕-๕๐ ซีซี (ml.)/น้ำ ๑ ตัน แช่ตลอดไป ให้อากาศขณะใช้และควรใส่ใน เวลา มีแสงแดด-ปลิงใส พยาธิในกลุ่มนี้จะเป็นอันตรายต่อลูกปลามากกว่าปลาขนาดใหญ่ พบเกาะบริเวณเหงือก ครีบ ทำให้เหงือกหนาขึ้น ตกเลือด เกิดอาการบวม การรักษา ใช้ ฟอร์มาลิน ปริมาณ ๒๕-๕๐ ซีซี (ml.)

โรคที่เกิดจากแบคทีเรีย

มักพบในบ่อที่มีอินทรีย์วัตถุต่างๆ ที่เกิดจากการขับถ่ายของตัวปลาเอง และเศษอาหารที่ปลากินไม่หมด สะสมมากๆ อยู่ในบ่อและบ่อไม่ได้เปลี่ยนถ่ายน้ำ อาการของปลาที่ติดเชื้อแบคทีเรียจะมีอาการต่างๆ ดังนี้

- ลำไส้ปลาบวมเหลือง ตับผิดปกติ
- ปลามีอาการตกเลือดของอวัยวะเนื้อเยื่อต่างๆ
- ปลาว่ายอ่อนจะซบเมื่อกบริเวณผิวหนังและเหงือกตลอดเวลา ทำให้การหมุนเวียนแลกเปลี่ยนอากาศ ผิดปกติ
- ปลามีอาการอักเสบแบบเรื้อรัง บริเวณอวัยวะต่างๆ มีเนื้อเยื่อล้อมรอบเป็นจำนวนมาก มีลักษณะแข็ง สีขาว บริเวณตับ ไต ม้ามและลำตัว
- ปลาเป็นแผลสีเทาบริเวณหลัง มีลักษณะลึกลงแบบอานม้า ลำตัวคล้ำ ครีบหลังเน่า ว่ายน้ำช้าลง และตาย

ในที่สุด

การรักษา

ใช้ยาออกซิเตทราไซคลิน ๓-๕ กรัม ผสมในอาหารปริมาณ ๑ กิโลกรัม ให้กินเป็นระยะเวลาอย่าง น้อย ๑ สัปดาห์ ในกรณีเลี้ยงปลาไว้เพื่อบริโภคควรหยุดยาก่อนจับปลาอย่างน้อย ๒๑ วัน เพื่อไม่ให้เกิดการตกค้างของยาในสัตว์น้ำ

๖. การป้องกันการเกิดโรคปลา

๑. ระวังอย่าให้ปลาเกิดความเครียด ดูสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม ไม่ปล่อยปลาหนาแน่นเกินไป มีการถ่ายน้ำให้อาหารที่คุณภาพดีในปริมาณที่เหมาะสม
๒. เมื่อนำปลาใหม่เข้ามาในฟาร์มหรือบ่อเลี้ยง ควรแช่ฟอร์มาลิน ในอัตราความเข้มข้น ๒๕-๓๐ มิลลิกรัม/ลิตร (ppm.) ป้องกันปรสิตที่ติดมากับตัวปลา
๓. การขนส่งปลา ควรใช้เกลือในอัตรา ๐.๑-๐.๕% เพื่อลดความเครียด
๔. ซื้อพันธุ์จากแหล่งที่เชื่อถือได้
๕. ถ้าจะใส่ผักตบชวา ผักบุ้ง หรือพืชน้ำอื่นๆ ควรทำความสะอาดรากและใบก่อน โดยการแช่น้ำยาต่างทับทิมเข้มข้น ๕ มิลลิกรัม/ลิตร (ppm.) นาน ๑๐ นาทีแล้วล้างน้ำสะอาดอีกครั้งก่อนนำไปใส่ใน บ่อเลี้ยงปลา

๗. แนวโน้มการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลในอนาคต

ปลานิลสายน้ำไหลเป็นปลาที่ตลาดผู้บริโภคยังมีความต้องการสูงขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากจำนวนประชากรมีอัตราการเจริญเติบโตสูง จึงส่งผลต่อแนวโน้มการเลี้ยงปลาชนิดนี้ให้มีลู่วางแจ่มใสต่อไปโดยไม่ต้องกังวลปัญหาด้านการตลาด ปลานิลเป็นปลาซึ่งมีเนื้อมากและมีรสดี สามารถที่จะนำมาปรุงเป็นอาหารได้หลายอย่าง เช่น ทอด ต้ม แกง ตลอดจนทำนํ้ายาได้ดีเท่ากับปลาช่อน นอกจากนี้ยังสามารถนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ ชนิดต่างๆ โดยทำเป็นปลาเค็มตากแห้งแบบปลาสด ปลากรอบ ปลาแร่ ปลาเจ้า ปลาจ่อม หรือปลาต้ม และยังสามารถประกอบเป็นอาหารแบบอื่นได้อีกหลายชนิด สามารถเก็บไว้ได้นาน ทั้งสามารถนำไปจำหน่าย นับเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง

ปลานิลสายน้ำไหลไม่มีอุปสรรคเรื่องโรคระบาด เป็นที่นิยมบริโภคและเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย เพราะสามารถนำมาประกอบอาหารได้หลายรูปแบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปลานิลที่มีคุณภาพ จะส่งผลดีต่อการบริโภค การจำหน่าย การให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

การเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลในอนาคตมีทิศทางที่สดใสและน่าสนใจ โดยมีปัจจัยหลายประการที่สนับสนุนการเติบโตของปลานิลในระบบนี้

๑. คุณภาพและรสชาติที่เป็นเอกลักษณ์ การเลี้ยงในระบบน้ำไหลทำให้ปลามีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา ส่งผลให้เนื้อปลามีความแน่นและมีไขมันแทรกในปริมาณที่เหมาะสม

รสชาติดีไม่มีกลิ่นโคลน น้ำที่ไหลเวียนตลอดเวลาช่วยลดการสะสมของสารอินทรีย์และของเสีย ทำให้ปลามีรสชาติดีและไม่มีกลิ่นโคลน ซึ่งเป็นจุดเด่นที่สำคัญเมื่อเทียบกับการเลี้ยงในบ่อดินทั่วไป

ความต้องการของตลาด ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารมากขึ้น ปลานิลสายน้ำไหลซึ่งมีคุณภาพ เนื้อดีและรสชาติเป็นที่ยอมรับ จึงเป็นที่ต้องการของตลาด

๒. ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

มีการส่งเสริมเป็นสินค้า GI มีการผลักดันให้ “ปลานิลสายน้ำไหลเบตง” ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ซึ่งจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า

การถ่ายทอดองค์ความรู้ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน มีการส่งเสริมความรู้ให้เกษตรกรในการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลอย่างถูกวิธี รวมถึงการจัดการคุณภาพน้ำและป้องกันโรค

๓. การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม มีการนำเทคโนโลยีระบบน้ำหมุนเวียนมาใช้ในการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล ซึ่งช่วยประหยัดน้ำและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการคุณภาพน้ำ การให้อาหารที่มีคุณภาพและในปริมาณที่เหมาะสม ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต

๔. โอกาสทางการตลาด

ตลาดภายในประเทศ มีความต้องการปลานิลคุณภาพสูงจากร้านอาหาร โรงแรมและผู้บริโภคทั่วไป ตลาดต่างประเทศ ปลานิลสายน้ำไหลมีศักยภาพในการส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร เช่น ตะวันออกกลางและยุโรป การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ฟาร์มเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้เสริม

๕. ความยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบน้ำไหลเวียนช่วยลดปริมาณการใช้น้ำเมื่อเทียบกับการเลี้ยงในบ่อเปิดทั่วไป ลดการปล่อยของเสีย

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยที่ควรพิจารณาเพื่อความสำเร็จในการเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลในอนาคต คือต้องมีการจัดการคุณภาพน้ำอย่างเข้มงวด การรักษาคุณภาพน้ำให้เหมาะสมอยู่เสมอเป็นสิ่งสำคัญ และต้องเฝ้าระวังป้องกันโรคอย่างสม่ำเสมอ ช่วยลดความเสี่ยงในการสูญเสียผลผลิต รวมถึงการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตให้มีประสิทธิภาพ จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เพื่อให้การเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ภาคผนวก

การเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล ที่เบตง กลบกลิ่นโคลน เนื้อแน่น ราคาดี

คุณศักดิ์ศรี สง่าราศรี ชายหนุ่มวัยเหมาะแก่การทำงานหนัก เจ้าของสวนทุเรียนมุขังคิง และผลไม้อีกหลายชนิดในพื้นที่อำเภอเบตง นัดพบกับ “เทคโนโลยีชาวบ้าน” เพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงปลานิลในสายน้ำไหล ที่คุณศักดิ์ศรีช่วยกันกับคุณพ่อ เพื่อทำเป็นรายได้เสริมถึงรายได้หลัก ที่ต้องบอกเช่นนี้ เพราะเริ่มแรก การเลี้ยงปลานิล เป็นแนวคิดที่ต้องการใช้เวลาที่เหลือสร้างรายได้เสริม แต่เมื่อดำเนินมาได้สักระยะ รายได้เสริมที่คาดการณ์ไว้ กลับกลายเป็นรายได้หลักที่ดีตัวหนึ่ง

ยุคที่คุณศักดิ์ศรีเริ่มเลี้ยงปลานิล คนในพื้นที่อำเภอเบตงที่ทำการประมง จะเลี้ยงปลาจีนเป็นส่วนใหญ่ แต่ที่คุณศักดิ์ศรีเริ่มเลี้ยงปลานิล เพราะไม่มีความรู้เรื่องการประมงแม้แต่หน่อย แต่เห็นว่าปลานิลเป็นปลาที่เลี้ยงง่าย จึงศึกษาการเลี้ยงปลานิล และเห็นว่าไม่ใช่เรื่องยากหากจะเลี้ยงปลาชนิดนี้

สิ่งที่จุดประกายให้เริ่มเลี้ยงปลานิล คือ แท็งก์น้ำขนาดใหญ่ที่ใช้พักน้ำก่อนปล่อยน้ำไปใช้ในสวนผลไม้ ถูกทิ้งว่างไว้ แล้วจึงคิดใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ จึงนำปลานิลมาเลี้ยงในแท็งก์น้ำ ซื้อมีปลาไซ้ขนาดใบมะขามมาปล่อยไว้ ๒๐๐-๓๐๐ ตัวต่อแท็งก์น้ำ เลี้ยงด้วยอาหารเม็ดสำเร็จรูป และแท็งก์น้ำนั้นมีพื้นที่เก็บน้ำปริมาณหนึ่ง และหากเกินปริมาณที่แท็งก์น้ำเก็บได้ น้ำจะไหลออกไปสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ โดยไม่ต้องถ่ายน้ำให้สิ้นเปลือง ซึ่งระบบการถ่ายน้ำด้วยวิธีธรรมชาติเช่นนี้ ช่วยให้ออกซิเจนในน้ำสูงกว่าปกติ แม้อัตรารอดจากการปล่อยจะเหลือเพียง ๕๐ เปอร์เซ็นต์ แต่คุณศักดิ์ศรีเห็นว่า ทุกอย่างเป็นประสบการณ์จึงไม่ให้ความสำคัญกับการสูญเสียส่วนนั้นมากนัก

ในช่วงนั้น คุณศักดิ์ศรีเริ่มทำการตลาดไปพร้อมๆ กับการเลี้ยงปลานิล ด้วยความที่เป็นเกษตรกรชาวสวนมาก่อน การทำการตลาดต้องควบคู่ไป เมื่อเริ่มเลี้ยงปลานิล คุณศักดิ์ศรีจึงเดินเข้าหาตลาด ด้วยการเข้าไปสอบถามยังร้านอาหารในตัวอำเภอเบตง ทำให้มีลูกค้าเป็นร้านอาหารหลายร้าน

เมื่อมีลูกค้ารองรับในตลาดอำเภอเบตง ปลานิลของคุณศักดิ์ศรีเริ่มมีราคา คุณศักดิ์ศรีจึงเริ่มขยายพื้นที่เลี้ยง เพราะพื้นที่อำเภอเบตงเป็นพื้นที่ลาดชันและเป็นภูเขา การทำประมงจึงมีไม่มากนัก และด้วยสภาพพื้นที่เช่นนี้ คุณศักดิ์ศรีมองว่าเป็นเรื่องดี ที่เหมาะสำหรับการเลี้ยงปลาในสายน้ำไหล

จากภาพที่เห็น เราเห็นบ่อเลี้ยงปลาขนาดใหญ่ เรียงรายไล่ระดับมาเป็นทางยาวจากสูงไปต่ำ น้ำล้นจากบ่อแรกมายังบ่อที่สองและบ่อต่อๆ ไป จนถึงบ่อสุดท้าย และมีท่อน้ำปล่อยน้ำจากบ่อแรกมายังบ่อต่อๆ ไปเช่นกัน มีเสียงน้ำไหลตลอดเวลา ฟังแล้วรู้สึกได้ทันทีว่า ปลานิลที่อยู่ในบ่อต้องมีความสุขจากการว่ายน้ำที่มีออกซิเจนและพื้นที่มากพอ

“ปลานิลเบตง มีข้อดีคือ หากเลี้ยงด้วยระบบสายน้ำไหลจะไม่มีกลิ่นโคลน เนื้อแน่น เพราะปลาแข็งแรง ว่ายน้ำตลอดเวลา หลายคนที่มีโอกาสรับประทานเนื้อปลานิลเบตง บอกได้เลยว่า ไม่เหมือนใคร และดีใจทุกคน”

คุณศักดิ์ศรีทำบ่อปลาไว้ทั้งสิ้น ๘ บ่อ เป็นบ่อซีเมนต์และบ่อปูนผ้าใบ แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังมีเศษโคลนตกอยู่ก้นบ่อ ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญที่คุณศักดิ์ศรีเห็นว่า ต้องทำความสะอาดเลนให้หมด หรือฉีดทิ้งไปกับสายน้ำไหลก่อนปล่อยปลารอบต่อไป เพื่อลดกลิ่นโคลน เพราะหากปล่อยโคลนไว้ ปลานิลอาจลงไปเล่นโคลน แม้จะเลี้ยงด้วยระบบสายน้ำไหล ก็อาจมีกลิ่นโคลนที่เนื้อปลาได้

พื้นที่บ่อแต่ละบ่อสามารถจุน้ำได้ ประมาณ ๒๐๐-๔๐๐ คิวบิกเมตร แต่ละบ่อจับปลาเมื่อน้ำหนักปลารวมต่อบ่อได้ประมาณ ๑ ตัน

จำนวนปลาที่ปล่อยแต่ละบ่อ คุณศักดิ์ศรี คำนวณว่าไม่ให้แน่นจนเกินไป เพราะโอกาสที่ปลาแน่นมากจะทำให้เกิดการสูญเสียตามมา ดังประสบการณ์ก่อนหน้านี้ในฤดูน้ำหลาก เมื่อเกิดฝนตกหนักหรือมีน้ำป่า น้ำที่ใช้เลี้ยงปลาในระบบสายน้ำไหลเป็นน้ำจากภูเขา เกิดจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เมื่อน้ำจากธรรมชาติมีมากเกินไปถือเป็นถือเป็นเรื่องดี แต่หากมีมากและมาพร้อมกับพายุ ซึ่งก่อให้เกิดเศษใบไม้ ซากดิน โคลน ที่มาอุดตันท่อส่งน้ำจากบ่อมายังอีกบ่อ ผลที่ตามมาคือ น้ำไม่มีการระบาย น้ำไม่ไหล และออกซิเจนลดน้อยลง หากความหนาแน่นของปลามาก โอกาสปลาตายสูง และเคยเกิดขึ้นมาแล้ว จึงเป็นบทเรียนที่ควรระวัง

อาหารปลายังคงเป็นอาหารเม็ดสำเร็จรูป และให้อาหารปลา วันละ ๒ ครั้ง เช้าและเย็น ให้ตามความเหมาะสม โดยพิจารณาจากน้ำหนักปลา การให้อาหารจะให้ ๔-๕ เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักปลาแต่ละบ่อ

เมื่อถามว่า การเลี้ยงด้วยระบบสายน้ำไหลเป็นการใช้น้ำธรรมชาติเลี้ยง โดยไม่ได้วัดค่า พีเอช ในน้ำหรือเติมออกซิเจนให้กับแหล่งน้ำ เหตุใดจึงไม่ใช้อาหารจากธรรมชาติ

คุณศักดิ์ศรี บอกว่า เคยทดลองทำอาหารจากธรรมชาติแล้ว ลดต้นทุนได้ดีมาก แต่ไม่สามารถควบคุมคุณภาพปลาได้ จึงเลือกใช้อาหารสำเร็จรูปตามเดิมดีกว่าแต่ละบ่อจะปล่อยปลาไม่พร้อมกัน เพื่อสามารถจับปลาขายได้ตลอดทั้งปี ปลานิลมีระยะเวลาการเลี้ยงก่อนจับขายอยู่ที่ ๖ เดือน การจับปลาจะนำขึ้นมาทั้งหมด และทยอยนำส่งยังร้านค้าในอำเภอเบตงทุกวัน วันละประมาณ ๒๐๐ กิโลกรัม ใน ๑ บ่อ เมื่อนำปลาขึ้นมาขาย ระยะเวลา ๕ วัน ก็ขายหมด จากนั้นทำความสะอาดบ่อด้วยการฉีดไล่โคลน แล้วปล่อยปลาลงต่อได้เลย ไม่จำเป็นต้องพักบ่อเหมือนการเลี้ยงปลาในบ่อขุดทั่วไป

ปลาที่จับขายยังตลาดเบตง ระยะเวลาเลี้ยง ๖ เดือน มีขนาดน้ำหนักตัวละประมาณ ๑ กิโลกรัม ซึ่งเป็นไซส์ที่ตลาดต้องการ แต่ความพิเศษของการเลี้ยงปลานิลที่นี่คือ การทำปลาไซส์ใหญ่เกินมาตรฐานที่ขายประจำ ทุกครั้งที่นำไปส่งยังร้านค้าจะมีปลาไซส์พิเศษ น้ำหนักประมาณ ๔-๕ กิโลกรัม ซึ่งใช้เวลาเลี้ยงนานกว่าปกติ คือใช้เวลาเลี้ยง ๑ ปีจึงจับขาย และตอนนี้ปลาไซส์พิเศษเป็นปลาที่ตลาดต้องการมาก โดยเฉพาะตลาดชาวต่างชาติที่มาเที่ยวในอำเภอเบตง

ปัจจุบัน มีเกษตรกรหลายครัวเรือนในพื้นที่อำเภอเบตง เริ่มทำการประมงด้วยการเลี้ยงปลานิลในสายน้ำไหล เช่นเดียวกับคุณศักดิ์ศรี แต่คุณศักดิ์ศรีก็ไม่กังวล เพราะถือว่าเป็นการแชร์ประสบการณ์ และสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรด้วยกัน เนื่องจากปลานิลเบตงที่เลี้ยงในปัจจุบัน ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคในอำเภอ เบตงด้วยซ้ำ หากจะมีจำนวนผู้เลี้ยงเพิ่มขึ้นก็ถือเป็นเรื่องดีที่ปลานิลเบตงจะส่งออกไปขายนอกพื้นที่ได้ราคาขายปลานิลในปัจจุบันอยู่ที่ราคากิโลกรัมละ ๙๐ บาท

ต้นทุนการผลิต คุณศักดิ์ศรี บอกว่า มีเพียงอาหารเม็ดสำเร็จรูป ค่าไฟนิดหน่อย และการจัดการอีกไม่มาก หากคิดเป็นต้นทุนแล้ว อยู่ที่ครึ่งหนึ่งของราคาขายปลาต่อกิโลกรัม

การเลี้ยงปลานิลในสายน้ำไหล ไม่ได้จำกัดเฉพาะในพื้นที่อำเภอเบตง คุณศักดิ์ศรี มองว่า สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นที่มีสภาพพื้นที่ใกล้เคียงกัน เพราะมีข้อดีหลายประการ และการจัดการไม่ยุ่งยาก หากเกษตรกรรายใดสนใจ ต้องการสอบถามหรือปรึกษา คุณศักดิ์ศรียินดีให้คำปรึกษาได้ที่ โทรศัพท์ ๐๙๘-๐๑๖-๒๘๐๖ หรือเดินทางไปดูด้วยตนเองที่บ้านบ่อน้ำร้อน หมู่ที่ ๒ ตำบลตานะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

ที่มา : นิตยสารเทคโนโลยีชาวบ้าน เขียนโดย สุจิต เมืองสุข วันที่ ๒ กันยายน ๒๕๖๕

อ่านข้อมูลต้นฉบับได้ที่: https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_๘๓๘๘

นายสันติชัย จงเกียรติขจร Smart Farmer ต้นแบบสาขaprermเกษตรกรเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลบ้านบ่อน้ำร้อน

พื้นที่ตำบลตานะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา โดยทำสวนกริดยางพาราเป็นรายได้หลัก แต่ราคายางพาราตกต่ำมาก ต้องเปลี่ยนมาเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหลแทนการทำอาชีพกริดยาง

ฟาร์มปลานิลสายน้ำไหลของคุณสันติชัย

เริ่มต้นจากเลี้ยงปลานิล จำนวน ๕๐๐ ตัวในพื้นที่บ่อขนาด ๖๐๐ ตารางเมตร บ่อใหญ่สุด ใช้เวลาเลี้ยง ๔ เดือน จับขายที่ขนาดตัว ละ ๑ กิโลกรัม จากนั้นจึงขยายเพิ่มบ่อเพิ่มขึ้น ปัจจุบันฟาร์มเลี้ยงปลานิลของคุณสันติชัย มีเนื้อที่ ๓ไร่ สามารถเลี้ยงได้ถึง ๔๐,๐๐๐ ตัว

ที่มาของระบบการเลี้ยงปลาแบบสายน้ำไหล

เกิดจาก การสังเกต ตามธรรมชาติ ปลาที่แข็งแรงจะว่ายเข้าหาจุดที่น้ำไหลตกใส่ ซึ่งเป็นจุดที่มีออกซิเจนในน้ำปริมาณมาก ปลาจะมาชุมนุมกันอยู่ ณ จุดนั้น เกษตรกรจึงเลียนแบบธรรมชาติ ทำให้เกิดน้ำตกในบ่อเลี้ยงปลา โดยมีการออกแบบระบบน้ำให้มีการไหลและหมุนเวียน ด้วยความพิเศษของปลานิล ในระบบน้ำไหลของ อำเภอเบตง ที่มีลักษณะแตกต่างจากปลานิลที่เลี้ยงในพื้นที่อื่นๆ ทางกลุ่มผู้เลี้ยงปลานิล จึงปรึกษากับตัวแทน กระทรวงพาณิชย์ เพื่อนำเสนอให้ “ปลานิล-เบตง” ได้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) เพื่อให้ปลานิลในพื้นที่เชิงเขาสนกาลาศรีเป็นที่รู้จักในระดับโลก

กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงปลาบ้านบ่อน้ำร้อน ตำบลตานะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา มีระบบการเลี้ยงที่แตกต่างจากฟาร์มปลานิลในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะการเลี้ยงด้วยระบบสายน้ำไหลธรรมชาติ ทำให้ปลานิลที่นี่ ไม่มีกลิ่นดิน กลิ่นโคลนในปลา ผู้เลี้ยงของกลุ่มมีระบบน้ำจึงได้เปรียบ ด้วยความที่เป็นน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติจากภูเขา น้ำใสไหลและมีความเย็น บ่อที่ใช้เลี้ยงไม่ลึกมาก เนื่องจากถ้าน้ำลึกปลาจะโตช้า ระบบน้ำหมุนเวียนจะใช้ท่อขนาดใหญ่ต่อด้วยท่อเล็กสองระดับ เพิ่มให้น้ำที่ไหลออกมามีความแรง เพิ่มออกซิเจนในน้ำและเป็นการกระตุ้นให้ปลากินอาหารได้มากขึ้น และวิธีการจัดการการเลี้ยงปลาที่มีนวัตกรรมการเลี้ยงปลาแบบระบบหนาแน่น พื้นที่ประมาณ ๑๐๐ ตารางเมตร เลี้ยงปลา ๖,๕๐๐ ตัว มากกว่าการเลี้ยงในแบบของกรมประมงหลายเท่าตัว ถ้าเป็นการเลี้ยงในรูปแบบของกรมประมง ในพื้นที่ ๑ ไร่ เลี้ยงปลาได้ประมาณ ๒,๕๐๐ ตัว

การเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล

การจัดทำระบบน้ำจะใช้ท่อขนาดใหญ่ต่อหน้าจากแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีความสะอาดเย็นอุณหภูมิ ประมาณ ๑๙-๒๐ องศาเซลเซียส ต่อท่อที่ขนาดเล็กลงก่อนจะไหลลงกระทบผืนน้ำในบ่อเลี้ยงปลา ทำให้เกิด การเติมออกซิเจน ลงไป และมีการระบายน้ำออกจากบ่อสม่ำเสมอ โดยหมุนเวียนไปในบ่อเลี้ยงปลาบ่ออื่นๆ ที่จัดเรียงตัวลดหลั่นกันไป เป็นขั้นบันได ก่อนจะลงในบ่อบำบัดเป็นบ่อสุดท้ายก่อนจะปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ

ซึ่งจากการตรวจวัดค่าไนโตรเจนในน้ำพบว่าน้ำปลายทางคุณภาพแทบไม่ต่างจากต้นทาง เมื่อน้ำสะอาด ปลาก็สามารถเติบโตได้ดี ปริมาณปลาที่เลี้ยงมากเท่าใดก็ไม่ส่งผลกระทบ สามารถเลี้ยงในระบบหนาแน่นได้ แต่อยู่ใน อัตราที่ไม่มากเกินไป โดยบ่อขนาด ๔๐ ตารางเมตร ปล่อยปลา ๑๓,๐๐๐ ตัว ปลาเติบโตดี มีเนื้อเยื่อ ไม่มีกลิ่นคาว

ในขณะที่บ่อเลี้ยงปลาทั่วไปที่น้ำไม่มีการไหลเวียนและมีอุณหภูมิสูงทำให้เกิดสาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน ซึ่งเมื่อ ปลากินสาหร่ายนี้เข้าไปทำให้เนื้อปลามีกลิ่น

แนวทางการเลี้ยง

๑. ทำฝายกักน้ำและใช้แหล่งน้ำธรรมชาติจากภูเขาถ้ำเย เท ตลอด ๒๔ ชั่วโมง

๒. ระบบน้ำหมุนเวียนโดยใช้ท่อขนาดใหญ่ต่อด้วยท่อเล็กลงสองระดับ เพิ่มให้น้ำที่ไหลออกมามีความแรง เพิ่มออกซิเจนในน้ำ และเป็นการกระตุ้นให้ปลากินอาหารได้มากขึ้น การจัดทำระบบน้ำจะใช้ท่อขนาดใหญ่ต่อหน้า จากแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีความสะอาด เย็นอุณหภูมิประมาณ ๑๙-๒๐ องศาเซลเซียส ต่อท่อที่ขนาดเล็กลงก่อนจะไหล ลงกระทบผืนน้ำในบ่อเลี้ยงปลา ทำให้เกิดการเติมออกซิเจนลงไป และมีการระบายน้ำออกจากบ่อสม่ำเสมอ โดย หมุนเวียนไปในบ่อเลี้ยงปลาบ่ออื่นๆ ที่จัดเรียงตัวลดหลั่นกันไปเป็นขั้นบันได ก่อนจะลงในบ่อบำบัดเป็นบ่อสุดท้าย ก่อนจะปล่อยคืนสู่ธรรมชาติ

น้ำสำหรับการเลี้ยงปลา

น้ำนับเป็นเรื่องสำคัญสำหรับการเลี้ยงปลาในระบบน้ำไหลผ่าน หรือแบบน้ำหมุนเวียน โดยให้อาหารสำเร็จรูป และอาหารเลียนแบบธรรมชาติ เช่น ลูกมะเดื่อ ไล่เดือน กุ้งฝอย ปลาเล็ก ทำให้มีสารอาหารที่มีประโยชน์ ปลาจึงมีสุขภาพ แข็งแรงไม่เป็นโรค เป็นปลาที่ปลอดสารเคมี ดีต่อสุขภาพของผู้บริโภค

เกษตรกรได้มีการนำมาเลี้ยงในบ่อดินหรือบ่อคอนกรีตในระบบน้ำหมุนเวียนหรือน้ำไหลผ่าน ซึ่งโดยธรรมชาติ ของปลานั้น จะอาศัยอยู่บริเวณเฉพาะแหล่งน้ำที่มีน้ำไหลผ่านตลอดเวลาและเป็นน้ำที่ต้องมีอุณหภูมิค่อนข้างเย็น มีปริมาณออกซิเจนสูงอย่างน้อย ๕-๗ ppm ขึ้นไปและพื้นที่บริเวณที่เลี้ยงปลาต้องไม่มีโรงงาน ไม่มีสารพิษ สารเคมีปนเปื้อน

๓. ปริมาณปลาที่เลี้ยงมากเท่าใดก็ไม่ส่งผลกระทบ สามารถเลี้ยงในระบบหนาแน่นได้ แต่อยู่ในอัตราที่ไม่มาก เกินไป โดยบ่อขนาด ๔๐ ตารางเมตร ปล่อยปลา ๑๓,๐๐๐ ตัว ปลาเติบโตดี มีเนื้อเยื่อ ไม่มีกลิ่นคาว

๔. ให้อาหารปลา วันละ ๒ ครั้ง เช้าและเย็น หรือให้ตามความเหมาะสม โดยพิจารณาจากน้ำหนักปลา การให้อาหารจะให้ ๔-๕ เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนักปลาแต่ละบ่อ

๕. ใช้เวลาในการเลี้ยงประมาณ ๖-๘ เดือน พร้อมจำหน่ายให้ลูกค้า ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ ๙๐-๑๐๐ บาท

การใช้ประโยชน์ของภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร

๑. ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP ของกรมประมง

๒. หมู่บ้านปลาในสายน้ำไหล (village) เป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับเกษตรกรและผู้สนใจ

๓. ปลาที่ไม่ได้นำหนักหรือตกไซส์ มีการนำมาแปรรูปเป็นปลานิลแดดเดียวและชุลูปลานิล ออกจำหน่าย เป็นสินค้า OTOP

๔. เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกรกลุ่มผู้เลี้ยงปลา

๕. มีตลาดการส่งออก โดยการแล่นือปลา ผ่านกระบวนการแช่แข็งที่ทันสมัยและส่งออกไปยังตะวันออกกลาง และฝรั่งเศส

๖. อยู่ในขั้นตอนการยื่นขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) เพื่อให้ปลานิลในพื้นที่เชิงเขาสันกาลาคีรี ข้อมูล รายละเอียดผู้ให้ข้อมูลและผู้รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเกษตร

ผู้ให้ข้อมูลภูมิปัญญา : นายสันติชัย จงเกียรติขจร (วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงปลานิลสายน้ำไหล Betong ๒๐๒๐)

ที่อยู่ : ๑๓๘ หมู่ที่ ๒ ตำบลตานะแมเราะ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา

โทรศัพท์ ๐๙๔-๐๙๔-๖๑๕๓, ๐๙๗-๒๒๖-๗๔๘๕

พิกัดแผนที่:X:๗๒๕๙๖๗ Y:๖๔๘๙๖๐/ Latitude:๕.๘๖๗๔๑๘๘ Longitude:๑๐๑.๐๔๐๙๐๗๓

ผลผลิตจากปลานิลสายน้ำไหล

ปลานิลสามรส

ปลานิลเผา

ปลานิลนึ่งมะนาว

ปลานิลผัดขิง

สเต็กปลานิล

ปลานิลทอดสมุนไพร

ข้าวผัดปลานิล

ปลานิลสามรส

ปลานิลทอด

ปลานิลชุบแป้งทอด

ปลานิลต้มยำ

ปลานิลราดพริก

น้ำพริกปลานิล

ปลานิลผัดราดข้าว

ปลานิลผัดฉ่า

ยำปลานิล

ปลานิลสามรส

ปลานิลแดดเดียว

ปลานิลแดดเดียว

ปลานิลแดดเดียว

เมนูปลานิลร้านโกหิ้วเบตง

Food MENU (โกหิ้ว) ผลิตใน จ.ปทุมธานี

ปลานิล 張欽盛飯店 สายน้ำไหล

เมนูปลานิล >> ราคา/Baht เล็ก 450- / กลาง 550- / ใหญ่ 750- <<
 * ปลานิลซิว * ปลานิลมะนาว * ปลานิลขมิ้น * ปลานิลเต้าเจี้ยว

เมนูปลาทอด/ต้ม >> ราคา/Baht เล็ก 450- / กลาง 550- / ใหญ่ 750- <<
 * ปลาทอดซิว * ปลาทอดมะนาว * ปลาทอดราดพริก
 ปลาทอด 3 รส * ปลาทอดผัดเผ็ด * ปลาทอดน้ำปลา
 ปลาทอดกระเทียม * ปลาทอดกระเทียม * *
 * * ปลาลวกจิ้ม * ปลาแกงส้ม * ปลาต้มยำ

เมนูกบ >> ราคา/Baht <<
 กบย่าง * กบทอดกระเทียม * กบผัดเผ็ด * กบผัดขิง

ปลาทอดทานเล่น >> ราคา/Baht 150 - <<
 * ปลาทอดแดดเดียว * ซลู่ปลานิล

ติดต่อ // จองโต๊ะก่อนล่วงหน้า โทร.073-299311

ที่มาของข้อมูล

- * ประเมษฐ์ มุสิกการุณ นภดล จินดาพันธ์ และวรกิต ชั่วแก้ว ๒๕๕๙ เอกสารวิชาการฉบับที่ ๑/๒๕๕๙ กองวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด กรมประมง
- * ศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยะลา.๒๕๕๘.การจัดทำองค์ความรู้ (km) เรื่อง การเพาะพันธุ์ปลาพลวงชมพู สามารถเข้าถึงได้จาก <http://www.fisheries.go.th/sf-yala/web2/>วันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๕๘
- * ข้อมูลด้านการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยะลา
- * ข้อมูลชนิดสัตว์น้ำที่สำคัญของจังหวัดยะลา
- * สุภาพร สุกสีเหลือง ๒๕๓๖ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ
- * ข้อมูลจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดยะลา
- * ข้อมูลจากสำนักงานประมงจังหวัดยะลา
- * ข้อมูลจากสำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา
- * ข้อมูลจากกรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- * ข้อมูลจากวิกิพีเดีย
- * (๑.) เข้าถึงได้จาก <https://online.fliphtml5.com/cdrhm/okpm/#p=๑>
- * (๒.) เข้าถึงได้จาก https://www4.fisheries.go.th/local/file_document/๒๐๒๐๐๒๑๘๑๗๕๓๕๘_new.pdf
- * (๓) เข้าถึงได้จาก Facebook.com ปลาพลวงชมพู กือเลาะห์ สวนศักดิ์ศรี
- * (๔) เข้าถึงได้จาก www.siamfishing.com
- * (๕) เข้าถึงได้จาก twister.com/thaiPBS
- * (๖) เข้าถึงได้จาก Facebook.com/yalatoday
- * (๗) เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com/i.am.fisheries/posts> ปลาน้ำจืดปลาประจำท้องถิ่นจังหวัดยะลา - นราธิวาส
- * (๘) เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/economy/news_๔๔๖๘๗๐
- * (๙) เข้าถึงได้จาก https://www4.fisheries.go.th/local/index.php/main/view_activities/๑๑๓/๓๕๔๑

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

จำเอนเฉลิมพล

ญาณวิสุทธิสกุล

เกษตรและสหกรณ์จังหวัดยะลา

คณะผู้จัดทำ

นายเอกสิทธิ์

แสงเมล์

หัวหน้ากลุ่มสารสนเทศการเกษตร

นายสมพร

สมบูรณ์

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

นางสาวชามีฮะห์

หะยีแหวดือราแม

เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยะลา
ศาลากลางจังหวัดยะลา อาคาร 2 ชั้น 1 (อาคารส่วนขยาย)
ถนนสุญยางค์ ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา 95000
โทรศัพท์ 0 7322 1711 โทรสาร 0 7322 1692
E-mail : saraban_yla@opsmoac.go.th
เว็บไซต์ : www.opsmoac.go.th/yala

